

Lasten- ja nuorten koulukiusaaminen ja ennalta ehkäisevä työ

Peltonen Elina

Opinnäytetyö

Humanistinen

ammattikorkeakoulu

Nurmijärven kampus

Kansalaistoiminnan ja

nuorisotyön

Koulutusohjelma (210 op)

Marraskuu 2009

Sisällys

1. JOHDANTO	1
1.1 Mitä kiusaaminen on ja miten se alkaa?	2
1.2 Ärsyttävä käytös kiusaamisen syynä	8
1.3 Kaksi ystävää ajautuu erilleen	9
1.4 Sähköinen kiusaaminen	10
1.4.1 Yhden tytön tarina kännykkäkiusaamisesta	10
1.4.2 Analyysi Annen kännykkäkiusaamisesta	13
2. KIUSAAMINEN, JOKA SIIRTYY PERUSKOULUSTA AIKUISKOULUTUKSEEN	15
2.1 Erään tytön tarina 9-vuoden koulukiusaamisesta	17
2.1.1 Jennin koulukiusaamisen analysointi	25
2.2.2 Yläasteaika	27
2.2.3 Lukioaika	28
2.2.4 Urheilutunnit	30
3. KOULUTERVEYDENHOITAJAN HAASTATTELU	31
4. KIUSAAMINEN ON LAISSA KIELLETTY	34
4.1 Kiusaamisen vaikutukset yksilötasolla	36
4.2 Kiusaamisen vaikutukset yhteisöllisellä tasolla	37
5. LOPPUUKO KIUSAAMINEN ITSESTÄÄN JA ONKO KIUSATUN	

LÄHTEMINEN RATKAISU?	38
5.1 Tyttöjen ja poikien ero kiusatessa	39
5.2 Koulukiusaaminen viime vuosisadan aikana	40
6. KOULUKIUSAAMISEN ENNALTA EHKÄISEVÄ TYÖ	41
7. LOPUKSI	45

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU
Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma
Kotorannantie 49
05250 KILJAVA
Puh. (09) 276 251

OPINNÄYTETYÖN TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Elina Peltonen	Työn numero
Työn nimi Lasten- ja nuorten koulukiusaaminen ja ennalta ehkäisevä työ	
Työnohjaaja Pauli Kurikka	Sivumäärä 54
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyössäni tutkin koulukiusaamista ja ennalta ehkäisevää työtä Suomessa. Tutkimuksessani käytän materiaalina kirjoja myös niissä jo olemassa olevia tutkimuksia ja internet lähteitä. Käytän aineistona myös haastatteluja.</p> <p>Tutkimuksen tarkoitus on selvittää lasten ja nuorten tapoja kiusata koulussa. Kiusata voi monella tavalla, esimerkiksi henkisesti, fyysisesti ja sähköisesti netin ja kännykän avulla. Tutkin myös, miten kiusankohde valitaan ja millaisia kiusaajat ja kiusatut ovat,</p> <p>Selvitän, miten kiusaamisen ennalta ehkäisevää työtä tehdään. Ennalta ehkäisevää työtä voi tehdä vanhemmat, opettajat, kouluterveydenhoitaja ja erilaiset järjestöt.</p> <p>Työssäni tulini siihen tulokseen, että kiusaamisen kohteeksi joutuu usein erilainen, ryhmästä erottuva henkilö.</p>	
Asiasanat Kiusata, ryhmä, vuorovaikutus, ennalta ehkäisevä työ	

ABSTRACT

Authors) Elina Peltonen	Number of publication
Title Children`s and young people`s bullying and prevention work	
Tutor(s) Pauli Kurikka	Number of pages 54
Abstract <p>My thesis I research bullying and prevention work in Finland. In my study I use books and internet material which are already an exist. I use also interviews.</p> <p>My thesis find out what different ways children and young people have when they bully each other in schools.</p> <p>.</p> <p>They can bully different kind of ways each other in schools. They can bully different kind of ways each other for example emotionally, physically and they use also net and cell phone when they bullying. Which use name cyberbullying.</p> <p>I research bullying targets and people who bullying and the process when someone choose victims.</p> <p>I find out how prevention work can do. Prevention work can do parents, teachers, school health care (clinic nurses) and organizations.</p> <p>My studies proves that dissimilar person is easy victim people, who want bullying.</p>	
Keywords Bully, group, interaction, prevention work	

1. JOHDANTO

Opinnäytetyössäni tutkin koulukiusaamista ja ennalta ehkäisevää työtä Suomessa.

Idean opinnäytetyöni aiheesta sain jo kolme vuotta sitten. Koin aiheen ensin niin haastavaksi etten uskaltanut tarttua siihen, Tunsin kuitenkin aiheeseen niin paljon kiinnostusta, etten enää voinut ajatella muita vaihtoehtoja.

Läheisen serkkuni ollessa koulukiusaamisen uhrina vuosien ajan, tämä antoi lopullisen sysäyksen tutkimukselleni. Koulukiusaaminen on yleistä ja nykyään on tullut mukaan vielä sähköinen kiusaaminenkin.

Serkkuni asui toisella paikkakunnalla kuin minä, tosin me olimme perheidemme ansiosta paljon kanssakäymisessä.

Näin hänen tuskansa ja alaspäinmenonsa. Olisin halunnut auttaa, koin kuitenkin avuttomuutta, enkä tiennyt silloin, kuinka voisin auttaa häntä. Yritin olla kuuntelijana, mutta hän kielsi minua kertomasta kenellekään koulukiusaamisestaan.

Omalla paikkakunnallani, joka on myös pieni kunta, näin ja kuulin erilaisia koulukiusaamistapauksia. Näistä asioista lähti liikkeelle ajatukseni myös ennalta ehkäisevästä työstä.

Päättyessäni tehdä tämän työn, uskon tästä olevan hyötyä myös omalle ammattikunnalleni. Kaikille yhteisöpedagogeille. Järjestö,- laitos,- tai kuntatyössä oleville. Kaikille, jotka ovat lapsien, tai nuorien parissa, joko kasvatus,- opetus,- tai ohjaustyössä ja lasten ja nuorten vanhemmille.

Luulen tästä tutkimuksesta olevan hyötyä myös minun tulevassa työssäni.

Työskentelen sitten missä tahansa, lasten,- ja nuorten parissa. Todennäköisesti elämäni jossakin vaiheessa toimin lasten ja nuorten hyväksi joko järjestössä tai kuntatasolla.

Osaan nyt suhtautua eritavalla jos näen työssäni lasten- tai nuorten kiusaamista. Ehkä opin asenteellani ja käytökselläni ja teoillani jo ennalta ehkäisemään kiusaamista.

Tutkimusta toteutan haastatteluilla ja jo olemassa olevilla tutkimuksilla, joista on paljon materiaalia kirjoissa ja internet sivuilla.

1.1 Mitä kiusaaminen on ja miten se alkaa?

Kiusaamista on monenlaista. Kiusaaminen kohdistuu yleensä yhteen tai useampaan oppilaaseen kouluyhteisössä. Kiusaamisella kiusaaja tai kiusaajat haluavat alistaa, käyttää valtaa ja hauskuuttaa sekä itseään että muita luokan oppilaita. Kiusaamisella halutaan myös siirtää omaa paha oloa toiseen. Turhautuminen arkiseen aherrukseen on myös yksi kiusaamisen syy.

Kiusaaminen on vakavaa, jos se toistuu usein. Kiusaaminen on tällöin tapahtumasarja, joka kohdistuu kiusattuun toistuvasti. Kiusaamista voi määritellä monella tavalla, se voi olla toista oppilasta kohtaan vihamielistä käyttäytymistä sekä toisaalta eristämistä, jossa toista oppilasta ei olla huomaavinaankaan ja hänen kysymyksiin ei edes vastata, häntä ei oteta esimerkiksi välitunneilla leikkeihin ja peleihin mukaan. Tunneilla häntä ei oteta mihinkään ryhmään, ryhmätöitä tehtäessä. Opettajan määrätessä hänet johonkin ryhmään, hänen mielipidettään ei edes kysytä eikä häntä edes kuunnella.

Oppilaat käyttäytyvät kiusattua kohtaan niin kuin häntä ei olisi olemassakaan. Urheilutunneilla peleissä, kun valitaan joukkueet, kiusattu valitaan yleensä

viimeisenä. Hänelle näytetään käytöksellä, että hän pääsee mukaan vastentahtoisesti.

Vihamielinen käyttäytyminen voi alkaa pikku hiljaa. Kiusattu ei ole alussa itsekään varma, onko se kiusaamista. Vihamielinen käyttäytyminen voi alkaa niin viattomasti kuin tavaroiden hävittämällä. Kiusattu ei ole itsekään aina varma, onko hän hävittänyt tavaransa vai joku toinen. Myöhemmin kiusatulle alkaa valjeta tämän olevan tahallista kiusaamista, kun tavaroita alkaa hävitä useampia. Myöhemmin osa tavaroista saattaa löytyä, joitakin tavaroita tosin rikkoutuneena. Vihamielisyys menee aina vain pidemmälle, häntä aletaan tönä ja häntä voidaan katsoa vihaisesti tai halveksuen. Näin vihamielinen kiusaaminen on muuttumassa vähitellen fyysiseksi. Oppilasta potkitaan, ajetaan takaa ja jos hänet saadaan kiinni kaadetaan nurin Joillakin lapsilla fyysinen kiusaaminen jää tälle asteelle etenkin tytöillä. Tyttöillään se jatkuu joskus ihan lyömiseen ja pahoinpitelyyn asti, mutta se on erittäin harvinaista.

Poikien kiusatessa keskenään, kiusaaminen on erilaista kuin tytöillä. Sanaharkasta voi alkaa nahistelu, töniminen ja potkiminen. Tappeleminen voi olla hiukan erilaista, alussa kaksin tappelemisen jälkeen kiusattu voi joutua tappelemaan useamman pojan kanssa.

Usein kiusaamistapahtumassa on pääkiusaaja. Motiivina hänellä on yleensä saada valtaa ja olla luokan kingi, hän hakee huomiota ja ihailua. Näin hän saa myös itselleen kavereita. Ne, jotka eivät ole ennen kiusaamiseen osallistuneet, lähtevät mukaan saadakseen kavereita ja motiivina on myös ryhmään pääseminen. On myös olemassa hiljaisia hyväksyjä, etenkin tyttöjen keskuudessa. Hiljaisilla hyväksyjillä on jo olemassa muutama kaveri. Hyväksymisen kiusaamiselle he näyttävät nauramalla kiusaajien mukana ja sillä etteivät he koskaan puutu kiusaamiseen eikä puolusta kiusattua. Tässä on ajatuksena, etteivät itse joutuisi kiusatuiksi.

Kiusaamiselle on usein tyypillistä voimasuhteiden tasapainottomuus. Henkiseen

tasapainottomuuteen kuuluu, että kiusaaja ja muut kiusaajat ovat sosiaalisia, äänekkäitä, sanavalmiita ja yleensäkin hyviä puhumaan. Kiusattu on hiljainen, syrjäänvetäytyvä, arka, jolla ei ole kavereita. Näin hänet on helppo valita joukosta kiusattavaksi. Opettajakaan ei aina huomaa luokkayhteisössä kiusattavan jotakuta hiljaista ja arkaa lasta tai nuorta, koska opettaja saattaa luulla kiusatun viihtyvän ja haluavan olla omissa oloissaan.

Yleensä hiljaiset ja arat oppilaat ovat kuitenkin tunnollisia koululaisia, jotka tekevät koulutehtävänsä huolellisesti. Kiusaaminen tulee mielestäni parhaiten esille, kun kiusattu oppilas ei pääse oppitunneilla ryhmiin mukaan, vaikka tunnollisuutensa vuoksi ei haluaisi laiminlyödä myöskään ryhmätehtäviä. Vaikka olisikin niin, että joku viihtyisi muuten yksinään, niin tunnollinen koululainen haluaa päästä silti ryhmiin mukaan koulumenestyksensä vuoksi. Ryhmiin pääseminen on kuitenkin vaikeaa, jos luokalla ei ole yhtään kaveria. Toisaalta aralle ja hiljaiselle ei haluta myöskään suoda mahdollisuutta saada luokalta kavereita.

Kateus on myös yksi syy kiusaamiselle. Koulumenestys johtaa usein kateuteen ja kiusaamiseen. Yleensäkin, jos joku poikkeaa ryhmästä ulkonäön, vaatteiden rikkauten tms. takia, saattaa joutua kiusatuksi. Aina oppilaat eivät kiusaa koulumenestyksen, hyvän ulkonäön, hyvien vaatteiden ym. syistä, vaan päinvastaisista syistä, kuten esimerkiksi lihavuudesta, finneistä, huonoista vaatteista jne. Kiusatuksi näyttää joutuvan, jos poikkeaa jotenkin luokan valtakulttuurista. Myös luokan muut oppilaat karttavat kiusaamisen syyksi nimettyä asiaa, vaikka huonoja vaatteita. Tämä luo myös luokkayhteisössä pelon ilmapiiriä, mitä jos kiusatuksi joudunkin minä?

Kiusaamisen syyksi nimetty asia ei ole välttämättä kiusaamisen oikea syy. Taustalla voi olla esimerkiksi kiusaajan oma huomion hakeminen ja suosio kaveripiirissä tai pelko siitä, että joutuu itse kiusatuksi. Myös oman pahan olon siirtäminen toiseen löytyy usein yhtenä syynä taustalta.

Tutkimusten mukaan kaikkia negatiivisia ominaisuuksia omaavia ja toisaalta positiivisia ominaisuuksia omaavia oppilaita ei kiusata. Pohdittuani asiaa, tulen siihen tulokseen; kiusatuksi joutuvat helpommin ne oppilaat, joilla on puutteita sosiaalisissa taidoissa. Paremmin luokkayhteisössä näyttää pärjäävän ne oppilaat, jotka ovat sosiaalisia, seurallisia ja omia puoliaan pitäviä. Ehkä tämä selittää sen, miksi esimerkiksi kaikkia rikkaita tai köyhiä lapsia ei kiusata keskiluokkaa edustavien koululaisten keskuudessa.

Fyysinen tasapaino tulee esiin selvemmin kiusaamisessa etenkin pojilla. Kiusaaja saattaa olla joskus urheilullinen ja harrastaakin jotain urheilua, esimerkiksi jalkapalloa ja talvella jääkiekkoa. Aina näin ei kuitenkaan ole, mutta usein pojat ovat ainakin ruumiinrakenteeltaan kiusattuun verrattuna pitkiä, jämähköitä ja voimakkaita. Kiusattu on puolestaan melko varmasti kiusaajaansa paljon pituudeltaan lyhyempi, hän on myös heiveröinen ja arka. Kiusaaja tämä pitkä, jämähkä poika voi aloittaa kiusaamisen vähitellen. Hän aloittaa esimerkiksi heittämällä pyyhekumin kiusattua kohti. Seuraavaksi hän pyytää kiusattua nostamaan kumin ylös ja tuomaan hänelle, jos kiusattu ei heti tottele, hän uhkailee kiusattua, sinä saat heti välitunnilla turpiin. Kiusattu katsoi, ettei hänellä ole muuta vaihtoehtoa kuin viedä kumi kiltisti kiusaajalle. (Harjunkoski, Sirpa-Maija ja Harjunkoski Reino, Kiusanhenki lapsen kengissä s.39 . WSOY 1994.)

Kiusaaminen jatkuu usein ala-asteelta yläasteelle. Osasyyn tähän on varmaan se, koska luokassa on osa samoja oppilaita kuin ala-asteella. Näin käy etenkin pienemmillä paikkakunnilla. Nämä ala-asteelta tulevat oppilaat samaan luokkaan joko alkavat kiusata kiusattua ja jatkavat samaa kiusaamista kuin ala-asteella. On myös tapauksia etenkin tyttöjen keskuudessa, ne jotka olivat kiusaamisen hiljaisia hyväksyjiä ovat yläasteella kiusaamisen alulle panema voima. He juoruavat, ketä heidän ala-asteella kiusattiin ja millä tavalla. He myös kertovat syyn kiusaamiselle, esimerkiksi huono koulumenestys jossakin aineessa, oppilaan kotioloista, rikkaus tai köyhyys.

Samassa luokassa olevat uudet oppilaat, kun ovat saaneet vähän taustaa tietoonsa, alkavat itse etsiä vikoja, esimerkiksi ylipainoisuus, pieni, liian laiha ja heiveröisyys. Tämä on suuri pettymys kiusatulle. Hän on luullut pääsevänsä kiusaamisesta eroon siirtyessään ala-asteelta yläasteelle. Oppilas on voinut koko kesän suunnitella käytöksensä muuttamista ja ehkä hän on haaveillut saavansa uusista oppilaista kavereita. Hän on ajatuksissaan voinut tuntea mielihyvää yläasteelle siirtymisestä ja ollut ylpeä siitä, että on jo iso koululainen. Sitä suurempi on pettymys, kun hän alkaa huomata ensimmäiset kiusaamisen merkit.

Tytöillä kiusaaminen voi muuttua vähän erilaiseksi kuin ala-asteella. Kiusattu voi joutua kokemaan myös poikien puolelta seksuaalista häirintää. Pojilla taas tulee aggressiivisempi, fyysinen häirintä mukaan poikien keskuudessa yläasteikässä. Äärimmäistapauksissa pojat tuovat salaa mukaan puukkoja, joskus myös aseita. He myös uhkailevat toisiaan. Jos joku puukon kouluun tuonut poika jää kiinni ja opettaja saa tietää, oppilas selittää tuovan puukon itsepuolustukseksi mukaan, koska hän kokee itse olevansa vaarassa. Myös verbaalinen puoli kehittyy, mitä vanhemmaksi pojat tulevat. Etenkin jo lukioikässä pojat ovat sanavalmiita ja fyysinen kiusaaminen saattaa jäädä vähemmälle. Opettajan selvittäessä poikien aggressiivista käyttäytymistä, käykin ilmi, puukkoja olevan mukana niin kiusaajilla, kuin kiusatuilla pojilla. Taitava opettaja voi saada tämän aseiden tuomisen kouluun loppumaan erilaisin keinoin. Opettaja voi ottaa asian selvittelyyn mukaan rehtorin ja oppilaiden vanhemmat. Ettei pidemmän päälle kävisi niin, että kouluissa käytäisiin ammuskelemaan oppilaita ja opettajia. Suomessakin on menty jopa niin pitkälle, oppilas on ampunut esimerkiksi Kauhajoella ja Jokelassa. Jokelan koulukeskuksessa, ammuskeli abiturientti, josta marraskuussa 2009 tulee kaksi vuotta. Kouluammuskelussa kuoli jopa kahdeksan ihmistä. Lopuksi hän ampui myös itseään, jonka seurauksena hän kuoli myöhemmin. Jokelan koulusurmat käynnistivät yhä jatkuvan ennalta ehkäisevän työn koulusurmien ehkäisemiksi. Kauhajoella puolestaan jo ammattikorkeakoulussa opiskellut restonomi-opiskelija sortui kouluammuskeluun. Näissä molemmissa tapauksissa epäillään

koulukiusaamisen olevan taustalla.

Kahden yhtävahvan pojan nahistelu ei ole kiusaamista! Yläasteella tulee uutena verrattuna ala-asteeseen etenkin tyttöjen kohdalla seksuaalinen häirintä. Usein voi sellaiset tytöt joutua kohteeksi, jotka ovat fyysisesti varttuneet ikäisiään nopeammin. Näille tytöille on tullut naisellisia muotoja, etenkin jos on isot rinnat, se kiinnittää poikien huomion. Tytöt suhtautuvat tähän eri tavalla. Arat tytöt yrittävät piilotella rintojaan, esimerkiksi pitämällä väljiä puseroita päällä. Ne tytöt, jotka ovat jo kiinnostuneita pojista taas korostavat muotojaan tiukoilla vaatteillaan, osalla tämä menee liian pitkälle, he käyttävät seksikkäitä vaatteita, esimerkiksi tiukkoja toppeja. Samaan aikaan he alkavat myös meikata. Saman ikäiset pojat, jotka eivät ole vielä niin kehittyneet, paheksuvat tätä tyttöjen käytöstä ja alkavat nimitellä tyttöjä ”huoraksi”. Toisaalta vaikka joukossa voi olla muutama kehittyneempikin poika, jotka ovat peräti kiinnostuneita näistä tytöistä, hekin voivat mennä nimittelyyn mukaan.

Tällainen tilanne on opettajalle vaikea selvittää, tyttöjen tullessa valittamaan heille poikien käytöksestä. Opettajan ottaessa pojat puhutteluun, pojat puolustautuvat, miksi tytöt pukeutuvat ja meikkaavat itsensä seksikkäiksi tavallisena koulupäivänä. Pojat kokevat sen hännämiseksi. Tällaisissa tapauksissa, etenkin jos opettaja on mies, olisi ehkä hyvä ottaa mukaan kouluterveydenhoitaja näihin keskusteluihin. Jotta tilanne ei pääsisi niin pitkälle, ettei sitä saada loppumaan.

Alun perin tytöt saattavat korostaa naisellisuuttaan, koska se on heidän mielestään hienoa, he haluavat huomiota pojilta ja ehkä saada peräti poikakaverin kypsemmistä pojista. Näitä tyttöjä voi joskus onnistua, ne ketkä haluavat poikakaverin saattavat saada vanhemmista pojista, esimerkiksi lukiolaisista. Eri asia on taas se, onko tämä hyvä asia. Joissakin tapauksissa on. Nämä seurustelusuhteet voivat kestää pitkään ja seurustelun loppuessa on mahdollista, että seurusteleva pari jää ystäviksi. Suurin osa seurustelusuhteista kuitenkin päättyy tytön kannalta epämiellyttävästi. Nuori tyttö ei aina kestä

suhteen loppumista. Pojalle se on usein helpompaa ja poika löytää toisen seurustelukaverin tilalle. Tyttö, jonka seurustelu päättyi, jää usein suremaan ja tämä voi vaikuttaa koulumenestykseen. Tyttö voi masentua, etenkin jos toiset tytöt vielä kiusaavat häntä, ”jäit kuin ”nalli kalliolle” ” tapaan. Luonteesta riippuen tyttö voi pojan kostoksi etsiä toisen pojan. Tästä voi alkaa kierre poikien kanssa. Tuloksena voi olla maineen menetys ja kiertopalkinnoksi joutuminen. Taas tyttö joutuu uudenlaisen kiusaamisen kohteeksi. Yksilöstä riippuen, kaikki eivät kestä tätä. Osa tytöistä voi esimerkiksi myöhemmin lukiossa ollessaan keskeyttää koulun, etenkin jos numerot huononevat. En tässä käsittele enempää liian aikaisen seurustelun huonoista puolista, koska keskityn aiheeseeni koulukiusaaminen. Katson myös tai ainakin oletan kouluterveydenhoitajan valistavan nuoria kouluissa, liian varhain aloitetuista seurustelusuhteista, jotka johtavat usein seksin harrastamiseen, ja hän myös varmasti kertoo seksiin liittyvästä vastuusta.

1.2 Ärsyttävä käytös kiusaamisen syynä

Kiusattu oppilas ärsyttää itse käytöksellään muita oppilaita kiusaamaan itseään. Tällaisia oppilaita on olemassa pieni joukko. Tällaiset oppilaat ovat oppitunneilla paljon äänessä ja tuovat esiin omaa erityisosaamistaan. Ryhmätöitä tehtäessä hän tunkee väkisin johonkin ryhmään mukaan, vaikkei häntä ole siihen kutsuttu. Tämä ärsyttää oppilaita ja he alkavat kiusata tunkeilijaa. Kiusattu menee valittamaan opettajille, jotka yrittävät selvittää tilannetta, selvittämisestä tulee vaikeaa.

Ryhmässä olevat oppilaat ovat sitä mieltä, ettei kiusaaminen ole heidän syy, vaan kiusattu itse on syyllinen kiusaamiseen. He puolustautuvat, etteivät he halunneet tätä oppilasta ryhmään.

Kiusattu ei kuitenkaan alistu kiusatun asemaan, vaan rikkoo oppilaiden asettamia yhteisiä normeja. Hän on edelleen tunnilla äänessä, eikä suostu olemaan yksin. Ryhmätöiden alkaessa hän pyrkii edelleen ryhmään, vaikka

hänelle on näytetty, ettei häntä haluta ryhmään. Kiusaamisessakin näyttää olevan sääntö, kiusatuksi tulevan pitää käyttäytyä hänelle osoitetulla tavalla. Jos kiusattu ei käyttäydy sopivasti ja tulee fyysisesti liian lähelle, toiset oppilaat katsovat hänen ärsyttävän tahallaan. Ärsyttävä oppilas vaikuttaa koululuokkaan enemmän kuin passiivinen uhri. Näille oppilaille, jotka ärsyttävät muita oppilaita on ominaista aggressiivisuus, ahdistuneisuus ja lyhytjänteisyys. He voivat fyysisesti tönäistä toisia oppilaita ja jopa kiusata. Ärsyttävä oppilas ei anna helposti periksi, he esimerkiksi menevät vielä ei-toivottuun ryhmään.

Ärsyttävän kiusatun oppilaan käytös muuttuu vakavan, pitkän kiusaamisen jälkeen. Hänen itsetuntonsa alenee, pelot lisääntyvät. Ääritapauksissa hän alkaa miettiä itsemurhaa. Kiusattu käyttäytyy itsetuhoisesti, hän jättää toisten nähtäväksi itsemurhaviestejä. Joissakin tapauksissa he yrittävät itsemurhaa. Pahimmillaan tämä voi käynnistää suuren ja aikaa vievän prosessin, jossa on mukana oppilaat, opettajat, rehtori, oppilaiden vanhemmat ja viime kädessä kunta.

1.3 Kaksi ystävää ajautuu erilleen

Joskus ystävykset saattavat käydä kiusaamaan toisiaan. Kerron Pirkon ja Liisan tapauksesta (nimet ovat muutettu). Pirkko ja Liisa harrastivat pianonsoittoa. He eivät olleet kateellisia toisilleen eivätkä kokeneet toisiaan kilpailijoiksi keskenään. Heitä ei häirinnyt sekään, vaikka koulun juhlissa heitä pyydettiin esiintymään opettajien mielen mukaan. Musiikki yhdisti heitä, he menivät usein samalla kyydillä musiikkiopetukseen. Äidit yrittivät vuorotellen kyyditä heitä. Pirkko seurusteli samanikäisen pojan kanssa kuin tytötkin olivat. Seurustelu ei häirinnyt Liisaa.

Pirkon ja pojan välit menivät kuitenkin poikki. Liisa alkoi seurustella saman pojan kanssa. Tämä häiritsi Pirkkoa, hän koki Liisan käyneen seurustelemaan liian nopeasti hänen entisen poikaystävänsä kanssa. Pirkko alkoi ajatella Liisan vieneen häneltä poikakaverin. Liisa puolestaan koki ystävänsä seurustelun

olevan ohi. Tällaista ulkoisen tekijän aiheuttamaa tilannetta kutsutaan useimmissa tutkimuksissa suhdekriisiksi. Perussyö oli tämä poika. Pirkko alkoi kiusaamaan Liisaa, Pirkko näytteli muille oppilaille Liisan ärsyttävän häntä ylipirteydellä ja energisyydellään. Pirkko yritti eristää Liisan muista oppilaista. Pirkko sai muita oppilaita puolelleen, hän vihjasi Liisan vieneen poikakaverinsakin. Pirkko sai tällä myötätuntoa, etenkin tytöiltä. Tässä kiusaamisessa vaikutusvaltaisuus on oleellista. Pirkko haki vaikutusvaltaa saadakseen muut pojat kiinnostumaan itsestään, jossa hän onnistuikin. Tätä kautta hän sai myös tyttöjen kunnioituksen.

Tytöt katsoivat Liisan rikkoneen luottamuksen alkamalla seurustelemaan Pirkon poikaystävän kanssa. Pirkko sai myös näin hyväksynnän Liisan kiusaamiselle. Tyttöjen ystävyys oli ohi, Liisa sai tosin muutaman uuden ystävän, pohjimmiltaan hän olisi kuitenkin halunnut entisen ystävänsä takaisin. Suhdekriisin selvittely voi olla joissakin tapauksissa mahdotonta tai ainakin kovin monimutkaista.

(Hamarus, Päivi, Koulukiusaaminen. Karisto 2008. S. 65-67.)

1.4 Sähköinen kiusaaminen

Sähköisellä kiusaamisella tarkoitetaan netti- ja kännykkäkiusaamista. Sähköiset viestimet ovatkin tulleet nuorille tärkeäksi ja osaksi vapaa-ajan viettoa. He viettävät aikaansa näiden sähköisten viestimien parissa aina vain enemmän. Ystävyysuhteita hoidetaan sähköisesti. Kännykkä on tietokoneen ohella osa sosiaalista vuorovaikutusta. Teknologia mahdollistaa myös kiusaamisen. Netissä nimettömyys ja virtuaalinen, tuntematon yleisö luovat loistavat puitteet kiusaamiselle. Kännykällä puolestaan voi ottaa, esimerkiksi kiusatusta salaa valokuvia ja panna ne nettiin uhrin tietämättä. Tämä voi saada paljon pahaa aikaan. Myöhemmin jostakin kiusallisesta kuvasta voi koitua kiusatulle kohtalokkaat seuraukset. Esimerkiksi jotakin työpaikkaa hakiessa kiusattu ei saakaan työpaikkaa, koska netissä on hänestä arveluttava kuva ja työnantaja ei tiedä, että kiusattu ei ole laittanut sitä sinne itse.

Kännykällä voi tehdä kiusaa monella tapaa, esimerkiksi soitella prepaid-liittymästä, jossa numero on salainen, pilailu ja uhkailusoittoja tai lähettää viestejä. Nykyään nettikiusaamista on paljon. Pahimmillaan tämä voi johtaa jopa lapsien hyväksikäyttöön ns. pedofiilien liikkeessä netissä. Nettikiusaamisella voi vaikuttaa negatiivisesti työpaikan saamisen lisäksi koulunkäyntiin.

1.4.1 Yhden tytön tarina kännykkäkiusaamisesta

Haastattelin tyttöä, jota kiusattiin kännykällä noin kolme vuotta sitten hänen ollessaan 7-9-luokalla yläasteella. Haastateltavani halusi, ettei hänen oikea nimensä tulisi julki, joten käytän hänestä nimeä Anne. Koulu sijaitsee Etelä-Suomessa noin 8 000 asukkaan maalaispitäjässä. Tytön luokalla oli 12-oppilasta, rinnakkaisluokat mukaan lukien oppilaita oli noin neljäkymmentä. Anne kertoi kahden pojan olleen häneen ihastunut. Pojat olivat samalta luokalta kuin Anne. Pojat olivat Turo ja Jari, nimet on muutettu. Pojat yrittivät kilpailla Annesta. Etenkin välitunneilla pojat hymyilivät tytölle ja välitunnin loppuessa molemmat pojat ryntäsivät naulakon lähelle ja yrittivät panna takkinsa mahdollisimman lähelle Annen takkia. Ruokailujonossa pojat kilpailivat, kumpi pääsee Annen taakse tai Annen eteen. Pojat käyttivät myös hyväksi tilanteita ruokaa ottaessaan päästäkseen vähän hipaisemaan Annen kättä. Annen ottaessa leipäkorista leipää, joko Turo tai Jari otti leipää samaan aikaan. Sama toistui, kun Anne otti, esimerkiksi juomalasin. Molemmat pojat olivat tummia ja komeita ja tyttöjen keskuudessa suosittuja.

Anne ihastui molempiin poikiin ja oli ihmeissään herättämästään huomiosta. Hänelle alkoi tulla kännykkään runomuodossa rakkausviestejä. Viesteissä ei koskaan näkynyt, mistä numerosta ne oli lähetetty. Kerran tuli tekstiviesti, ”lähdetkö kanssani treffeille?” Anne arveli, että viestien lähettäjät olivat Turo tai Jari tai molemmat, pojat olivat muutenkin kaveruksia. Anne huomasi Apu-kuvalehdessä, joka mainosti sellaista palvelua, että voi valita jonkun runon ja

vitsejä ja lähettää, esim. ystävälle. Koska Anne oli ihastunut molempiin poikiin, eikä osannut tehdä valintaa, hän päätti lähettää runon molemmille pojille. Anne otti selville tekstiviestillä kummankin pojan numeron ja hän lähetti valitsemansa runon Buumi.net palvelun kautta molemmille. Tätä runojen lähettelyä kesti muutaman kuukauden ajan puolin ja toisin.

Koulussa kaikki jatkui niin kuin ennenkin tosin joskus Anne huomasi poikien katsovan häntä vihaisesti. Tytöt alkoivat näyttää kateuttaan, esimerkiksi naljailemalla Annelle. Samaan aikaan Anne sai myös rinnakkaisluokilta ihailijoita. Anne ajatteli itsekseen, että nämä pojat halusivat näyttää Turolle ja Jarille myös heidän omia valloituskykyjään. Myöhemmin Turo ja Jari näyttivätkin mustasukkaisuutensa naljailemalla muille pojille. Jatkossa Anne pani tekstiviestirunoja vain Turolle.

Poikien puolelta tekstiviestit muuttuivat negatiivisiksi. Anne lopetti myös Turolle runojen lähettelyn. Anne kyllästyi poikien tekstiviesteihin. Myöhemmin hän alkoi jopa pelätä niitä. Annen jäi yhtenä viikonloppuna yksin kotiin, koska vanhemmat olivat matkustaneet sukulaisen häihin. Annelle tuli viesti; jonakin päivänä sinun ovesi takana on Igor. Igor tuntee hyvin Vladimirin, joka on vankilassa. Anne kertoi haastatellessani häntä, pelon olleen suuri sinä viikonloppuna. Olihan hän silloin niin nuori, eikä hän ollut koskaan ollut öitä yksin. Anne nukkui huonosti, heräsi pieneenkin risahdukseen. Lopulta hän nukkui viikonlopun molemmat yöt valot päällä. Viikonlopun jälkeen uhkaavia viestejä tai muuten epämiellyttäviä yhteydenottoja tuli vieläkin jonkun viikon ajan. Anne oli aika peloissaan ja mielikuvitus lisäsi tätä pelkoa.

Hän päätti kertoa äidille ja näytti myös tekstiviestit äidille. Annen äiti piti tekstiviestejä kummallisina Hänenkin mielestään viestit olivat pelottelua, koska ensimmäisessä viestissä käytettiin uhkailu mielessä venäläisiä nimiä. Annen äiti oli sitä mieltä; venäläisillä nimillä haluttiin luoda mielikuvaa huumeista ja rikollisuudesta. Äiti oli huomannut Annen muuttuneen hiljaiseksi ja toisinaan surumieliseksi. Annen koulumenestyskin kärsi. Annen äiti kyseli Annelta, kuinka

pojat käyttäytyivät koulussa. Pojat olivat lähes normaali-käytöksisiä lukuun ottamatta heidän naureskelujaan keskenään. Anne oli silloin ala-ikäinen, joten äiti päätti viedä kännykän tutkittavaksi poliisiasemalle. Anne lähti mukaan. Hän halusi viestien lähettelyn loppuvan, koska se häiritsi jokapäiväistä elämää sekä koulunkäyntiä.

Poliisi oli ollut ymmärtäväinen ja ystävällinen. Anne kertoi epäilyksensä viestien lähittäjistä, tosin hän sanoi poliisille niiden voivan olla ketä tahansa. Tämä tietoisuus toi asian vielä pelottavammaksi Annelle. Anne liikkui kylällä yksin kävellessään varovaisesti ja vilkuillen ympärilleen, hänellä oli sellainen tunne, että häntä seurattiin. Poliisin soittaessa Anne vielä itse vastasi puhelimeen. Tähän aikaan oli vielä lankapuhelimetkin lähes joka taloudessa. Annen sydän hypähti kurkkuun, ainakin hänestä tuntui siltä, kun hän kuuli poliisiasemalta soitettavan. Anne pyydettiin poliisiasemalle. Annen mennessä sinne, äiti lähti ”turvaksi” mukaan. Siellä kävi ilmi; viestit oli lähetetty Turon puhelimesta. Poliisi sanoi, ”Jarikin on voinut lähettää viestejä, mutta Turon puhelimesta.” Poliisi kysyi, ”kuinka tätä asiaa halutaan viedä eteenpäin ja onko korvausvaatimuksia.” Pojat olivat olleet kuulusteltavina ja Turo tunnusti, hänen puhelimestaan oli lähetetty viestejä. Turon äiti oli soittanut poliisiasemalle, että tyttökin teki väärin, koska lähetti kahdelle pojalle viestejä. Anne oli näin antanut toiveita molemmille pojille.

Turo oli sanonut äidilleen olleensa aluksi ihastunut Anneen. Tytön lähettäessä molemmille pojille runoja Turo oli ärsyyntynyt. Turon äiti pyysi, ”voisiko asiasta jotenkin neuvotella.” Poliisi sanoi Annelle ja Annen äidille, koska tavallaan tytössäkkin oli syytä, niin ”eikö olisi helpompaa sopia asia.” Poliisi sanoi, ”ettei ole hyväksyttävää uhkailun tyyliset viestit, vaikka Annekin oli lähettänyt jopa saman runon molemmille pojille.” Pojat luulivat sen aluksi ihastukseksi vain itselleen. Poliisi ehdotti sopimista, koska hän pelkäsi tytön saavan kärsiä koulussa ja tästä voi tulla pienessä koulussa suurikin asia. Pojatkin voi etenkin opettajilta saada kohtuutonta rangaistusta. Sopimalla asian ei edes opettajien tarvitse tietää. Näin asia sovittiin ja uhkailuviestit loppuivat siihen. Anne kertoi;

”onneksi alkaa kesäloma ja yläaste loppui.” Kerroin tämän haastattelun esimerkiksi, ettei kenenkään kannata leikitellä kännykällä.

Täytyy osata ottaa huomioon myös toisen osapuolen tai tässä tapauksessa osapuolien tunteet. Pojat saivat myös varmasti opetuksen. Viattomalta alkava viestien lähettely voi paisua ikäväksi. Toinen osapuoli voi tuntea itsensä jopa uhatuksi. Raja on pieni silloin, kun tunteet jylläävät rakkaudesta tai ihastuksesta. Ihastuksesta alkanut asia voi huomaamatta muuttua lähes vihaksi. Kännykkä voi pahimmillaan väärin käytettynä aiheuttaa suurta tuhoa nuorten elämään.

1.4.2 Analyysi Annen kännykkäkiusaamisesta

Anne teki ilmeisesti lapsellisuudessaan väärin, kun lähetti kahdelle pojalle kännykällä viestin. Runot, jotka Anne lähetti pojille olisi voinut tulkita ihastus tai rakkausrunoiksi. Anne luotti liikaa siihen, että pojat ovat kaveruksia ja he eivät suuttuisi viesteistä, vaan olisivat innoissaan ja näyttelisivät viestejä ylpeänä toisilleen. Annen mielestä pojat tuntuivat muutenkin puheissaan lapsellisilta. Annea hämäsi myös poikien yhdessä näyttämä ihastus. Se antoi Annesta luvan hänelle lähestyä poikia. Anne ajatteli myös, ettei pojista ole aloitteen tekijöiksi. Anne kuvitteli selvästi viestejä lähettäessään tilanteen ratkeavan itsestään ja hän saisi jommastakummasta pojasta poikaystävän. Anne ei tullut ajatelleeksi, jotta poikien välit kiristyisivät tekstiviestien takia tai sitä, että Anne joutuisi itse huonoon valoon.

Anne aliarvioi pojat ja Anne saattoi itse olla lapsellisin osapuoli. Hän ei myöskään ymmärtänyt, miksi pojat vaaransivat kaveruuden ihailemalla häntä avoimesti yhtä aikaa. Mielestään Anne oli tasapuolinen lähettäessään molemmille pojille viestin, hän antoi tavallaan pojille luvan tehdä ratkaisun ja valinnan hänen puolestaan.

Annen mielestä hänelle olisi voinut tehdä muuten kuin uhkaavilla viesteillä

selväksi, ettei pojat hyväksyneet kahdelle pojalle viestien lähettämistä. Esimerkiksi tekstiviesti, jossa olisi käsketty lopettamaan tekstiviestien lähettäminen olisi riittänyt.

Anne ei olisi villeimmissä kuvitelmissakaan uskonut joutuvansa poliisiasemalle selvittämään hänelle lähetettyjen uhkaavien viestien alkuperää. Ilmeisesti hän nyt vasta tajusi, ettei hän edes ollut varma, oliko viestit pojilta eli Turoilta ja Jarilta, vaan keneltä tahansa, joka lisäsi Annen tuntemaa pelkoa. Poikien numeroa ei koskaan näkynyt tekstiviesteissä, mutta hän oletti tietenkin viestien olevan Turoilta ja Jarilta. Poliisi sanoi Annelle, että uhkaavien viestien lähettäminen on laitonta, eikä niitä saisi kenellekään lähettää mistään syystä. Poliisiasemalla kävi ilmi, että uhkailuviestit oli lähetetty Turon kännykästä. Samoin aikaisemmin vitsit ja rakkausrunot.

Anne ja Annen äiti olivat helpottuneita, kun uhkailuviestien lähettäjä selvisi ja asia saatiin sovituksi. Anne tuli varovaisemmaksi puhelimen kanssa. Hän koki saaneensa opetuksen ja nykyään hän harkitsee tarkasti, kenelle lähettää viestejä ja millaisia. Varmasti pojatkin Turo ja Jari oppivat jupakasta jotain. Anne huomasi ilmeisesti myös vaaran joutua koulukiusatuksi viestien lähettelyjen takia. Tytöthän jo naljailivat hänelle sekä Turo ja Jari katsoivat häntä vihaisesti ja naureskelivat koulussa viestien lähettämisen aikaan.

Kukapa tietää, jos tässä jo olikin pientä koulukiusaamista, ottaen huomioon tyttöjen naljailun ja poikien naureskelun. Ehkä pettyneet ihailijat koulussa myös suunnittelivat yhdessä lähettämäänsä uhkailuviestejä.

2. KIUUSAAMINEN, JOKA SIIRTYY PERUSKOULUSTA AIKUISKOULUTUKSEEN

Useimmissa tapauksissa, etenkin maalaiskouluissa, kiusaaminen siirtyy ala-asteelta yläasteelle. Tähän lienee syynä se, että ala-asteelta tulee samoja oppilaita yläasteelle. Kiusatun luokassa voi olla jopa samoja ala-asteoppilaita,

jolla kiusattukin oli. Samalta ala-asteelta tulevat juoruavat toisista ala-asteista tuleville oppilaille, ketä he ovat kiusanneet ja minkä takia. Näin kiusaaminen alkaa nopeammin, eikä mene aikaa pohtiessa, ketä valittaisiin kiusattavaksi. Näin kiusattu, jota ei kiusannut kuin esimerkiksi kahdeksan oppilasta, huomaakin kiusaajien lisääntyneen yläasteella, peräti 20- oppilaaseen. Hänen yrittäessään kestää tämän yläasteajan, koska hän luulee hänen hakeutuessaan saman koulun lukioon, kiusaamisen loppuvan. Kiusattu toivoo lukiolaisten olevan jo aikuismaisempia, ettei heillä olisi enää tarvetta kiusaamiseen vaan opiskelu olisi lukiossa jo tärkeämpää. Toive perustuu myös ajatukseen oppilaiden hajaantumisesta eri paikkoihin opiskelemaan.

Kaikki oppilaat eivät lähde lukioon, osa menee ammattikouluun eri paikkakunnille. Myös lukioon lähtevät eivät kaikki jää omalle paikkakunnalle vaan menevät esim. kaupunkiin motivaationa voi olla myös erikoislukiot kuten urheilu- ja musiikkilukiot. Kiusatun lukioon voi tulla oppilaita myös muilta paikkakunnilta. Syitä voi olla monia, mutta yksi syy voi olla pienen lukion alempi keskiarvovaatimus. Monissa pienissä lukioissa riittää seitsemän keskiarvo lukuaineissa. Kaupunkilukioiden, esimerkiksi Helsingin keskiarvovaatimus on paljon suurempi, erikoislukioissa keskiarvon pitää olla kahdeksan tai peräti yhdeksän. Kaupungeistakin voi löytyä lukioita, jotka eivät vaadi kovin korkeaa keskiarvoa.

Suurena yllätyksenä tulee kiusatulle, olipa hän tyttö tai poika lukiota aloittaessaan, ettei kiusaamisesta pääsekään eroon, vaikka oppilaita on tullut muistakin kouluista. Kiusaaminen voi peräti jatkua entisellään tai hiukan lievempänä.

Ammattikouluun hakeutuvat kiusatut oppilaat huomaavat myös kiusaamisen jatkuvan. Samaan ammattikouluun ei tarvitse tulla kuin yksi oppilas samalta yläasteelta, missä kiusattukin oli, tämä yksi oppilas juoruaa muille oppilaille. Yhdeksän vuotta kiusattuna oleminen eli saman verran kuin peruskoulu kestää, voi jättää jäljen kiusattuun. Hän voi olla arka, syrjäänvetäytyvä, hiljainen, hänen

itsetuntonsa on huono. Uhri voi itse tuntea, että hänet on jo lannistettu, josta hän ei jaksakaan nousta enää ylös. Näin myös muissa kouluissa, missä ei ole edes entisiä oppilaita, pian muut oppilaat huomaavat kiusatun oppilaan sosiaalisten taitojen olevan huonot. Sosiaalisten taitojen ollessa huonot, hän ei pysty luomaan kontakteja, hän ei myöskään saa kavereita ja ystäviä.

Tunneilla hän on arka tuomaan omaa osaamistaan esiin ja esittämään mielipiteitään. Ryhmätöiden alkaessa hän jää ikään kuin vanhaa muistia odottelemaan, mikä ryhmä ottaisi hänet mukaan. Hänellä ei ole voimaa ja uskallusta sanoa esimerkiksi; minä valitsen yhden ryhmän. Näistä kaikista merkeistä oppilaat huomaavat hänet erilaiseksi kuin muut oppilaat ja kiusaaminen voi alkaa taas.

Lukiosta tai ammattikoulusta siirtyessä ammattikorkeakouluun tai yliopistoon sama kaava voi jatkua taas. Yliopistoissa tosin ei taida olla niin paljon kiusaamista. Ollisiko syynä se, että siellä on eri-ikäisiä opiskelijoita, esimerkiksi keski-ikäiset opiskelijat rauhoittavat kummasti. Voi olla myös, jos samaan tiedekuntaan on päässyt pariskuntia, he luovat ilmapiiriin erilaista tunnelmaa.

Minäkin tiedän meidän kylältä yhden pariskunnan, jotka olivat Helsingin yliopiston teologian tiedekunnassa opiskelemassa samaan aikaan. Nykyään he ovat molemmat pappeina Helsingissä, tosin he toimivat eri kirkoissa -ja kaupungin osissa. Niin keski-ikäiset opiskelijat kuin pariskunnatkin luovat tiedekuntaan erilaista tunnelmaa ja tekevät opiskelun kypsemmäksi ja aikuisemmaksi. Opiskelun ja ammatin saaminen tulee näin keskeisemmäksi asiaksi kuin itsensä tai toisien opiskelijoiden viihdyttäminen esim. toisia opiskelijoita kiusaamalla. Ajatukset pyörivät nyt opiskeluasioissa, tiedon etsimisessä ja kiusaaminen voi jäädä toisarvoiseksi myös nuoremmillakin opiskelijoilla.

2.1 Erään tytön tarina 9-vuoden koulukiusaamisesta

Koulukiusaaminen alkoi ala-asteen kolmannella luokalla. Haastateltavani halusi, että hänen ja kiusaajien nimet muutetaan. Koulu sijaitsee noin 40 kilometrin etäisyydellä Helsingistä. Kunnassa on noin 5000 asukasta. Hänen luokallaan oli oppilaita kolmannen luokan lisäksi neljäs -viides ja kuudesluokka. Tämä oli aika yleistä siihen aikaan pienissä maalaiskunnissa. Kutsun tyttöä Jenni-nimellä. Hän kertoi minulle ensimmäisen ja toisen luokan menneen hyvin.

Hän oli jopa ylpeä, kun ensimmäinen luokka alkoi, hän koki vihdoinkin olevansa koululainen. Päiväkodissa keväällä heille oli annettu jokaiselle ruusut ja leikilliset todistukset lasten siirtämisestä kouluun. Jennin mielestä hetki oli juhlava. Syksyllä koulun alkaessa hän tunsu itsensä tärkeäksi. Hän kertoi ensimmäisessä koulun luokkakuvassa, hänen seisoneensa ryhdikkäästi ja hyvin ylpeänä. Hän oli valinnut kauneimman puseron kuvaan, mikä hänellä oli, hän oli kihartanut peräti hiuksensa. Hän kertoi tämän minulle siksi, että ymmärtäisin, kuinka innostunut hän oli kouluun pääsystä.

Ensimmäinen ja toinen luokka olivat samassa luokassa ja heillä oli keski-ikäinen nainen opettajana. Nämä vuodet Jenniltä meni hyvin ja hän sai hyvät arvostelut todistukseen. Ulkonäöltään Jenni oli viehättävä ja laihahko, muttei liian laiha.

Kolmannelle luokalle päästyään, hän meni ensimmäisenä päivänä innostuneena kouluun. Nyt kun hän näki käytännössä samassa luokkahuoneessa olevan monta luokkaa ja vain yksi opettaja, hänelle alkoi tulla pahoja aavistuksia. Luokassa ei ollut tosin kuin 18-oppilasta. Mutta Jenni alkoi aavistella, miten yksi opettaja voi opettaa neljää luokkaa. Jennistä tuntui jo kuudennen luokan pojat pelottavan isoilta. Opettaja oli nuori ja vastavalmistunut miespuolinen henkilö. Kuudennen luokan pojat olivat häliseviä, kovaäänisiä, jotka olivat joka asiassa suuna päänä.

Kutsun opettajaa Heikiksi. Hän ei saanut kuudennen luokan poikia pidettyä kurissa, olisiko tämä johtunut osaltaan myös siitä, etteivät pojat kunnioittaneet

häntä, koska hän oli liian nuori opettajaksi. Pojat olivat myös tottuneet vanhempaan miesopettajaan, joka oli jäänyt edellisvuonna eläkkeelle.

Jenni huomasi ensimmäiset merkit kiusaamisestaan, kun isot pojat tulivat vastapäätä hänen pulpettiaan ”puimaan” nyrkkejään pulpettia vasten. Jenni koki tämän pelottavana, mutta hän istui kuitenkin paikallaan. Kun Heikki tuli välitunnin jälkeen luokkaan, pojat menivät omille paikoilleen. Toisena päivänä pojat tulivat välitunnin jälkeen liian lähelle uhkaavan näköisenä ja Jenni lähti juosten karkuun. Jenni juoksi luokan ympäri pari kertaa kunnes liukastui sukkiensa takia ja kaatui. Jenni nousi ylös, samaan aikaan opettaja tuli luokkaan. Pojat juoksivat kiireesti pulpeteilleen. Jenniä harmitti kaatuminen ja hän ehti ajatella, mitä pojat nyt tekisivät, kun hän on lattialla. Jenni ei uskaltanut kertoa opettajalle, tämän tultua luokkaan. Jenni ei vielä tässä vaiheessa kertonut tätä kotonakaan.

Koulun pöydälle tuli erikoisten kivien esittely, kivet olivat rasioissa. Jenni sattui olemaan kivien lähistöllä ja huomasi kuudesluokkalaisten pojan, jonka nimi oli Pentti ottavan muutaman kiven itselleen. Myöhemmin hän palautti ne kivet, mutta sekoitti muitakin kiviä eri järjestykseen. Opettaja Heikki huomasi kivien olevan eri järjestyksessä. Heikki kuulusteli oppilaita, kuka tämän oli tehnyt. Pentti sanoi, että Jenni sekoitti kivet, hän sattui näkemään. Jenni sanoi, ettei hän ollut sitä tehnyt, mutta hän ei uskaltanut sanoa nähneensä Pentin tehneen sen. Opettajalle jäi ehkä epäily, ettei Jenni ollut oikea syyllinen. Seuraavana päivänä Pentti sekoitteli taas kiviä, opettaja tuli tavallista aikaisemmin luokkaan ja näki sen. Opettaja pani Pentin järjestelemään kivet uudelleen siihen järjestykseen, missä ne olivat olleet. Tämä oli käännekohta, Jenniä kiusattiin enemmän ja myös välitunnilla ulkona. Nyt Jenni kertoi jo kaiken kotona. Äiti soitti tästä opettajalle. Heikki sanoi vain äidille ”Pentin olevan tavallista viisaampi, jonka takia Pentin aika kävi liian pitkäksi ja sen takia hän keksi kaikkia jekkuja ja pojat on vain poikia.”

Äiti soitti pojan kotiin. Kotona ei sattunut olemaan muita kuin Pentti itse, hän

myös vastasi puhelimeen. Jennin äiti kysyi puhelimesta, ”miksi kiusaat meidän Jenniä?” Pentti sanoi; ”tyhmyyttäni.” Keskustelun päätteeksi hän lupasi olla kiusaamatta jatkossa Jenniä. Pentti oli hämmentynyt, koska hän yllättyi soitosta. Jenni sai olla rauhassa muutaman viikon, sitten tuli joululoma. Joululoman aikana Pentti oli unohtanut lupauksensa ja hän jatkoi kiusaamista myös hänen kaverinsa Mikko tuli kiusaamiseen mukaan. Välitunnilla oli opettaja valvomassa. Opettajat valvoivat vuorotellen, koulussa oli myös johtajaopettaja, hän opetti erikoisluokkaa, jossa oli jälkeen jääneet oppilaat. Erikoistapauksissa hän selvitteli myös muiden luokkien asioita. Pojat olivat niin viisaita, etteivät he kiusanneet opettajien näkyvissä. Eivät etenkin johtajaopettajan ollessa ulkona valvomassa.

Tytötkin alkoivat syrjiä Jenniä. Jenni ei päässyt välitunnilla mukaan mihinkään leikkiin tai peliin. Tytöt eivät myöskään jutelleet enää Jennille. Jennin kysyessä heiltä jotain, tytöt eivät vastanneet mitään. Jenni tunsu itsensä syrjityksi. Aamulla Jenni ei lähtenyt mielellään kouluun. Lohdutukseksi itselleen, hän lisäsi karkkien ja keksien syömistä. Tämä alkoi näkyä Jennin ulkomuodossa, mutta ei vielä häiritsevästi. Jenni oli usein flunssassa, joka johti poskiontelotulehdukseen.

Kun neljäs luokka alkoi Pentti ja Mikko olivat siirtyneet yläasteelle 20 kilometrin päähän kylänkeskustaan. Jenni oli todella helpottunut. Muutaman viikon päästä pettymys oli suuri, kun Jenni huomasi oppilaiden tottuneen kiusaamiseen niin, että isompien poikien tilalle oli tullut pienempiä poikia. Tytöt, jotka olivat ennen häntä syrjineet alkoivat myös kiusata Jenniä. Kaikki tytöt eivät häntä kiusanneet, mutta he olivat niin sanottuja hiljaisia hyväksyjiä. Jennille yrittivät nämä tytöt näytellä, ettei he osallistuneet kiusaamiseen. Toisaalta he näyttivät kiusaajille etteivät he välitä, vaikka Jenniä kiusattaisiin. He eivät koskaan puolustaneet Jenniä tai kieltäneet toisia kiusaamasta. Joskus he nauroivat mukana, kun Jenniä kiusattiin ja varsinkin silloin heidän luullessaan ettei Jenni huomaa.

Näiden tyttöjen vanhemmat tunsivat Jennin vanhemmat hyvin. Olisiko se ollut syy sille, etteivät he menneet varsinaiseen kiusaamiseen mukaan. Tyttöjen vanhemmat olivat ehkä myös kieltäneet kotona, ettei Jenniä saa kiusata, koska myös he joutuisivat kiusalliseen asemaan, jos Jenni kertoo kotonaan vanhemmille kiusaamisestaan.

Viides ja kuudes luokka meni Jenniltä jotenkuten. Hän sairasteli usein. Talvella hän oli usein flunssassa. Jenni alkoi jäädä joissakin aineissa toisista oppilaista jälkeen. Jennin äiti yritti opettaa Jenniä kotona. Näin Jenni pysyi jotenkin opetusaikataulussa mukana. Äiti soitti välillä opettajalle, mitä pitää opettaa ja mitä tehtäviä tehdä. Äiti usein kuuli opettajalta myös milloin ja mitkä kokeet olivat tulossa. Kokeisiin Jenni luki hyvin ja saikin hyviä koenumeroita. Tällä hän myös piti itsensä opetussuunnitelmassa mukana.

Jenni alkoi lihoa. Hän söi suruunsa Jennin äiti oli jo vähän huolestunut, samoin terveydenhoitaja, joka teki terveystarkastuksia ja rokotuksia muutaman kerran vuodessa koululla. Äiti soitti terveydenhoitajalle, jotain pientä apua ja neuvoja terveydenhoitaja neuvoi. Henkisesti tämä oli Jennin äidille ja Jennille tärkeää. Olihan se osoitus siitä, että edes joku välitti ja tunsu myötätuntoa Jenniä kohtaan.

Jennin siirtyessä yläasteelle sama kiusaaminen jatkui jo ensimmäisestä päivästä. Olihan Jennin yläasteluokalla kolme samaa oppilasta kuin ala-asteella. Näin seitsemäs luokka meni muuten samalla tavalla kuin ala-aste luokatkin, mutta Jennille oli tullut haave päästä lukioon. Hän alkoi opiskelemaan tosissaan. Opettaja luki hänen aineitaan usein tunnilla esimerkkinä muille. Tämä rohkaisi Jenniä ja hän alkoi viitata ja vastaila opettajien kysymyksiin. Myös koenumerot nousivat paremmiksi. Tämä alkoi jo herättää muutamissa oppilaissa kateutta. Tämä toi tullessaan lisää kiusaamista.

Kun kahdeksas luokka alkoi, Jenni sairasteli vielä aika usein. Jennistä oli tosin nyt tullut sisukkaampi ja hän opiskeli täysillä. Hän alkoi olla jo monessa

aineessa luokan parhaimpia oppilaita. Vaikka Jenni pahoitti mielensä koulukiusaamisesta hän kuitenkin kesti tilanteen paremmin ja ajatteli, ”minä vielä näytän”. Osaltaan Jenni sai voimaa äidiltään ja kouluterveydenhoitajalta. Terveystenhoitaja yritti puuttua kiusaamiseen, mutta tulokset eivät olleet kovin hyviä.

Jenni alkoi myös kääntää kiusaamista positiiviseksi, esimerkiksi koulun ruokailut. Jennin ruokapöytään ei kukaan tullut syömään, ellei ollut tilan puutteesta ihan pakko tulla. Jenni alkoi ajatella, ”tämähän on mukavaa, minulla on oma pöytä ja saan syödä rauhassa.” Samoihin aikoihin muutamat kirkonkylältä kotoisin olevat pojat alkoivat ihailia Jenniä. Kahdella pojalla tulikin myöhemmin kilpailu Jennistä. Tämän jälkeen tytöt tulivat kateellisiksi, kisaaminen väheni vähän, etenkin poikien puolelta. Tyttöillä kiusaaminen Jenniä kohtaan väheni, mutta toisaalta muuttui vähän erilaiseksi. Tytöt olivat kateellisia Jennille poikien suosiosta. He alkoivat Jennin ylipainon takia vähätellä Jenniä ja syrjiä muuten.

Keväällä kahdeksannen luokan loppuessa Jenni sai jo aika hyvän todistuksen, joka tuotti hänelle iloa. Kesällä Jenni aloitti laihtuttamisen ja kuntoilun. Jenni pyöräili ja käveli pitkiä matkoja. Viikonloppuna, kun hän meni vanhempiansa kanssa mökille järvenrannalle, hän ui paljon, koska hän oli hyvä uimari. Saunominen ja uiminen olivatkin harvoja Jennin nautintoja, joista hän sai mielihyvää. Jenni vähensi ruoka-annoksia ja makeiden syönnin hän vähensi lähes kokonaan.

Yhdeksättä luokkaa aloittaessaan, muut oppilaat eivät olleet uskoa silmiään, Jenni oli kesän aikana laihtunut normaalipainoiseksi, värjännyt ruskean tukan vaaleaksi. Etenkin poikien mielestä Jenni oli tosi hyvännäköinen. Nyt kateus toi taas kiusaamista, mutta Jennin tietäessä jo ainakin yhden syyn kiusaamiselle, hän vain innostui opiskelemaan lisää. Hän tuli jopa kokeisiinkin flunssassa, joka ärsytti muita oppilaita. Olisiko yksi syy, että he pelkäsivät tartuntaa, mutta heistä Jenni yritti näytellä myös mallioppilasta.

Jennin terveenä ollessa hän kuntoili koulun hyppytunnilla. Hän oli tuonut lenkkikossut kouluun ja lähti juoksemaan määrätyn lenkin. Näihin aikoihin hän myös voitti taloustietokilpailun ja sai pankilta shekin ja kuvan paikallislehteen. Yhdeksännen luokan loppuessa kiusaamisesta huolimatta hän oli parhaimpia oppilaita.

Jenni oli yhteishaussa hakenut oman paikkakunnan lukioon. Syksyllä Jenni elätteli toiveita, että koulukiusaaminen jäisi nyt pois. Osa kiusaajista oli mennyt ammattikouluun. Oppilaita oli mennyt kaupunkilukioihin. Jennin omasta yläasteluokasta oli kaksi oppilasta. Rinnakkaisluokilta oli noin viisitoista oppilasta. Eri kaupungeista oli tullut kahdeksan oppilasta. Nämä 28-oppilasta mahtuivat samaan luokkaan. Kaikki ei tietenkään olleet samassa luokassa jatkuvasti, koska oli valinnaisaineita, jotka voi itse valita pakollisten aineiden lisäksi. Lukiossakin oli hyppytunteja. Hyppytunneiksi kutsutaan tunteja, jolloin osa oppilaista opiskelee esimerkiksi saksan kieltä ja psykologiaa ja osalla ei ole mitään opiskeltavaa, koska ei saatu vähintään viittä opiskelijaa kokoon, lukemaan esimerkiksi ranskan kieltä. Viisi opiskelijaa oli vaatimus saadakseen tunnille opettajan.

Jenni luuli kaupungeista tulleiden opiskelijoiden olevan aikuismaisempia ja jo tottuneen sietämään erilaisuutta. Olihan Jennille annettu ymmärtää hänen olevan erilainen opiskelija kuin muut. Jenni oli kuitenkin kuullut asiaohjelmista, että etenkin suurimmissa kaupungeissa oli tummia ja eri kulttuureista tulleita opiskelijoita. Alussa kotikylän opiskelijat olivatkin kiinnostuneita kaupungeista tulleista opiskelijoista. Vähitellen Jenni huomasi olevansa taas kiusan kohteena. Liekö syynä ollut se, kun kaupungista tullut poika ihastui Jenniin. Entiset yläaste ihailijapojat alkoivat kilpailla kaupunkilaispojan kanssa Jennistä. Tyttöjen tullessa kateellisiksi, he alkoivat puhua Jennistä perättömiä asioita. Taas tuli esiin myös kateus Jennin opiskelumենestyksestä. Oppitunneilla osaamisesta ja kokeiden hyvistä numeroista, joka tuli ilmi opettajan sanoessa, että täällä on vain yksi, joka sai yhdeksän, jotkut opettajat käyttivät sanaa

kiitettävän.

Taas oltiin tilanteessa, ettei ryhmätöiden alkaessa Jenni päässyt mihinkään ryhmään. Opettajan pakottaessa Jennin johonkin ryhmään, hän joutui vain istumaan ja kuuntelemaan muita, Jenni ei saanut puheenvuoroa.

Lukion toisella vuosikurssilla monet opettajat teettivät pareittain tehtäviä. Jenni kertoi minulle esimerkkinä historian tehtävän. Jennin pariaksi määrättiin poika, jonka nimi oli Markku. Esityksestä tulikin parhaimpia. Kaikille oppilaille monistettiin nämä tehtävät.

Opiskelijat, etenkin tytöt etsivät etsimällä virheitä. Kirjasinkoko oli heidän mielestään väärä ym. lapsellista. Tästä tehtävästä kehkeytyi aikamoinen riita. Markkun ollessa mukana tekemässä tätä tehtävää, hän puolusti voimakkaasti teosta, tästä Jennikin sai uskallusta, hän jopa sanoi; ”minulta on aina vaadittu samasta työstä enemmän kuin muilta oppilailta.” Tämä johti siihen, vaikka Jenniä oli ennenkin sorsittu urheilutunneilla, tämän sanailutunnin jälkeen Jenniä hyljeksittiin vielä enemmän. Hänelle ei esimerkiksi aikaisemminkaan syötetty palloa pallopelejä pelatessa. Jenni oli hyvä pelaamaan jalkapalloa ja pesäpalloa. Talvella siirryttäessä sisätiloihin hän oli hyvä koripallossa ja sählyssä. Silloin tällöin, kun hän pääsi näyttämään taitonsa, lähes aina tuli maali. Nyt opiskelijat keksivätkin, ettei Jennille syötetä palloa. Jenni ryntäili hakemaan palloa. Koska tämä osoittautui pidemmän päälle raskaaksi, Jenni päätti näyttää pelaamistaitojaan edes puolustuspelissä. Jenni löi mailalla palloa sivuun, ettei vastajoukkueen pelaajat saaneet maalia. Tämä johti puolestaan siihen; oppilaat alkoivat lintsata sisäliikuntatunneilta. Oli peräti liikuntatunteja, jolloin Jennin lisäksi tunnille ilmaantui vain kolme tyttöä. Opettaja perui tunnin.

Kevättalvesta alkoi vanhojen tanssiharjoittelut, kukaan pojista ei suostunut Jennin pariaksi, poikia oli muutenkin liian vähän, joten Jenni joutui tanssimaan miesliikunnanopettajan kanssa. Tanssikurssia veti naisliikunnanopettaja. Kun Jennin pari ei päässyt aina tulemaan harjoituksiin, Jenni tanssi sisukkaasti

yksin. Nimittäin hän oli haaveillut vanhojentansseista, koska se oli yksi lukion kohokohtia. Hän ajatteli; ”mikä sen parempaa kuin olla yksi päivä prinsessana.” Tanssikurssin vetäjä tanssi välillä Jennin kanssa ja Jenni oppi kaikki tanssit. Vanhojentanssipäivänä Jenni oli kaunis kampaajan laittamassa vaaleassa tukassa, kullanvärinen tiara päässä. Pitkän tumman iltapuvun korostaessa hänen hoikkuuttaan ja vaaleuttaan, hän liiteli tanssilattialla opettajan kanssa kuin perhonen. Jenni tunsu itsensä prinsessaksi, Jennistä tuntui myös, että opettaja oli ylpeä heistä, koska opettaja oli hyvä tanssija. Pojat, jotka eivät rohjenneet Jennin tanssipariksi olivat mustasukkaisia opettajalle, jonka he myös näyttivät käytöksellään. Jenni sai lisäksi samana iltana hyvää palautetta vanhemmiltaan, jotka olivat koululla katsomassa tansseja.

Lukion viimeisellä vuosikurssilla Jenni pääsi urheilukiusaamisesta eroon, koska urheilu tuli valinnaisaineeksi. Muuten kiusaaminen jatkui jokseenkin entisellään. Vaikka Jennillä oli paljon ihailijoita pojissa, hän ei kouluaikana seurustellut kenenkään kanssa. Jenni koki koulunkäynnin siitä kärsivän ja katsoi opiskelun tärkeämmäksi. Hän pelkäsi myös, miten toiset pojat suhtautuisivat, jos hän valitsisi yhden pojan kaverikseen. Toisaalta häntä ärsytti, että pojat olivat jollain tavalla kiusaamisessa mukana.

Jenni kertoi minulle hänen kuulleen etenkin yläasteella toisiakin kiusaamistapauksia. Yhtä poikaa kiusattiin lihavuuden takia. Jennistä kaikista liikuttavin tapaus oli pienikokoinen, hento tyttö. Häntä nimiteltiin räpäleeksi. Tämä tyttö sai peräti tappouhkauksen. Tytön äiti ja isä tulivat koululle selvittämään asiaa ja kertomaan, ettei heidän tyttö uskalla tulla kouluun. Monien neuvottelujen kautta, joista toiset oppilaat eivät päässeet perille, mitä kokouksissa tapahtui, tyttö ilmaantui kouluun. Tähän sopisi Tommi Läntisen koulukiusaamislaulu, ”syvälle sydämeen sattuu.”

Jennillä alkaessa lukuloma ylioppilaskirjoituksia varten, hän oli todella helpottunut. Hän tiesi ettei enää ollut jäljellä kuin ylioppilaskirjoitukset koulussa ja siellä häntä ei kiusattaisi, koska kirjoituksissa piti olla hiljaa ja siellä oli

muutenkin tarkka valvonta. Jenni luki ylioppilaskirjoituksiin kohtalaisesti. Silloin riitti neljän aineen kirjoitus. Jenniä jännitti ylioppilaskirjoituksissa kovasti, siitä huolimatta hän sai kohtalaisen ylioppilastodistuksen. Lukion päättötodistus oli hyvä. Ylioppilaspäivänä Jenni todistukset kädessään, ylioppilaslakki päässään ja vanhempien ja sukulaisten ojentaessa hänelle ylioppilasruusuja, hän koki helpotusta ja ylpeyttä. Olihan Jenni vihdoinkin saavuttanut unelmansa. Nyt ei vuosien kiusaamisetkaan tuntuneet niin pahalta. Päinvastoin hän tunsi voitonriemua.

Seuraavana vuonna hän pääsi ammattikorkeakouluun ja siellä häntä ei enää kiusattu. Jennistä tuntui hyvältä huomattaessaan päässeensä kiusaamisesta vihdoinkin eroon. Hän ei kuitenkaan koskaan unohda kiusaamisen mukanaan tuomia kärsimyksiä ja monen illan pilaamia itkun ja häpeän tunteen hetkiä. Aamun kouluun lähtiessään tuomia pelon ja epävarmuuden tunteita. Koulussa jatkuvaa varuillaan oloa, etenkin ala-asteella.

2.1.1 Jennin koulukiusaamisen analysointi

Mikä syy johti Jennin koulukiusaamiseen kolmannella luokalla? Jennillähän meni hyvin ensimmäinen ja toinen luokka. Haastattellessani Jenniä, hän sanoi, että hän oli silloin innostunut ja ylpeä saadessaan olla jo koululainen. Jenni oli viehättävä, laihahko ja oli peräti innostunut koulunkäymisestä.

Ilmeisesti hän oli myös itsevarma. Mikä muuttui kolmannella luokalla? Oliko ehkä yhdessä luokkahuoneessa luokkia liikaa? Neljä luokkaa. Oppilaita ei tosin ollut kuin kahdeksantoista, opettajan piti kuitenkin antaa neljälle luokalle neljänlaista opetusta. Esimerkiksi kuudennella luokalla oli piirustusta, kun kolmas luokka luki äidinkieltä, neljäs luokka kirjoitti äidinkielen ainetta, viides luokka teki kirjallisia tehtäviä historian tunnilta. Yksi luokka oli vain opettajan äänellisessä opetuksessa. Olisiko tämä ollut yksi syy kiusaamiselle, koska hiljaisen työn tekijät häiriintyivät tästä äänellisestä opetuksesta. Jennin rauhallinen vastausääni saattoi ärsyttää. Opettajalla oli tapana käydä

tarkistamassa ja neuvomassa kirjallisen töiden ja piirtäjien tekemisiä.

Jennin rauhallinen vastaus saattoi ärsyttää siksi, koska toiset oppilaat luulivat, ettei opettaja ehdi käydä heidän luonaan lainkaan. Vaikka Jennistä näytti tuntien olevan hyvin järjestetty ja tasapuolisesti, oliko tämä kuitenkin yhdelle opettajalle liikaa? Olisiko tunnin viemistä eteenpäin auttanut, jos tunnilla olisi ollut edes yksi koulunkäyntiavustaja? Olisihan siinä ollut mukana edes toinen aikuinen. Nykyäänkin koulunkäyntiavustajat opettavat tai ainakin ohjaavat oppilaita. Olisiko Jenni saanut olla rauhassa, jos luokassa olisi ollut koulunkäyntiavustaja? Opettajan ollessa vielä nuori, vastavalmistunut ja vähän kokematon. Kysyin Jenniltä, oliko sinä päivänä kiusaamista yhtä paljon, kun Jennilläkin oli hiljaisia tunteja. Tämä asia jäi arvoitukseksi, koska Jenni ei ollut huomannut seurata sitä. Vai oliko todellinen syy joku muu, esimerkiksi, jos Pentti oli vähän ihastunut Jenniin? Sanoohan vanha sanontatapa ”Rakkaudesta se hevonenkin potkii”.

Jos Jennin äiti olisi ollut aktiivisempi, soittanut Pentille kotiin ja sanonut, että sinähän unohdit joululoman aikana lupauksesi. Soitto olisi voinut ehkä vaikuttaa Penttiin niin, ettei kiusaamista olisi enää tapahtunut. Siinä olisi yhtä hyvin voinut käydä niin, muutaman viikon päästä kiusaaminen olisi taas jatkunut. Tämän jälkeen Jennin äiti olisi jo voinut soittaa pojan vanhemmille. Tai Jennin vanhemmat olisivat voineet kertoa Pentin äidille, jota he näkivät usein kirkonkylällä asioidessaan. Auton parkkipaikat olivat usein hiljaisia ja Jennin vanhemmat olisivat voineet valita sellaisen hetken, jolloin muita ei ollut lähettyvillä näkyvissä. Jos poika ei olisi uskonut omia vanhempiaankaan. Olisiko Jennin vanhempien pitänyt vaatia sellaista kokousta koululla, jossa olisi neuvoteltu Jennin vanhempien, pojan vanhempien, rehtorin ja opettajan kanssa? Ehkä olisi ollut hyvä, jos mukana olisi ollut myös psykologi. Tässä kunnassa kävi kerran viikossa lähikaupungin perheneuvolan psykologi, jolla oli vastaanottohuone terveystieteiden keskuksessa. Hän kävi tarvittaessa myös kouluilla. Tutkimuksissa korostetaan, että kiusaaminen olisi saatava loppumaan heti alkuvaiheessa, ettei kiusaaminen pääsisi liian pitkälle, jolloin se on paljon

vaikeampi saada loppumaan. Joissakin tapauksissa lähes mahdotonta, esimerkiksi, jos kiusaajalla itsellään on mielenterveyshäiriöitä. Jenninkään tapauksessa ei tutkittu, oliko Pentillä itsellään huono olo, jota hän purki ja ns. siirsi Jenniin. Näin ollen jäi myös tietämättä Pentin perheolot, olivatko ne kunnossa. Minun tätini tunsu, Pentin perheen. Jenni tiesi minun tätini tietävän Pentin perheolot. Jenni pyysi minua kyselemään tädiltäni Pentin perheestä, tämä tapahtui silloin kun haastattelin Jenniä koulukiusaamisesta. Tätini tunsu myös Jennin perheen ja hänen mielestään Jennin perheessä päällisin puolin kaikki näytti olevan hyvin. Jennin isä ja äiti ei ainakaan juopotellut ja he rakastivat myös Jenniä ja he näyttivät myös käytöksellään sen.

Jenni itse kertoi, ettei heillä kovinkaan paljon edes riideltä. Jokaisessa perheessä tulee kuitenkin erimielisyyksiä asioista. Nämä kuitenkin yleensä sovitaan ja jos ei päästä yksimielisyyteen niin etsitään kompromissiratkaisu.

2.2.2 Yläasteaika

Ala-asteella kiusaaminen jäi kunnolla selvittämättä ja oli tullut uusia kiusaajiakin lisää. Kuitenkin näitä oppilaita siirtyi yläasteelle, jopa Jennin omaankin luokkaan. Yläasteella kiusaaminen oli mennyt niin pitkälle opettajienkin varmaan tietäessä sen. Koulun terveydenhoitaja otti viimein yhteyttä Jennin äitiin. Tämä oli hyvä asia, koska Jenni ei ollut kertonut edes kotona, että kiusaaminen jatkui myös yläasteella. Äidin kysyessä Jenniltä, miksi hän ei ollut kertonut kiusaamisesta, Jenni puolustautui, että häntä niin nolotti, koska hän oli nyt isompi, ja kesällä äidin kanssa oli pohdittu, oppilaita tulevan kirkolta ja muilta syrjäkyliltä. Ja yhdessä oli tultu siihen tulokseen, että tämä voi viedä huomion muualle ja näin lopettaa Jennin kiusaamisen. Jenni tunsu myös syyllisyyttä siitä pienestä hienostelusta, hän oli ostanut hienompia vaatteita kuin ennen myös kengissä oli jo vähän korkoa. Pari poikaa katsoi Jenniä joskus ihailien ja Jenni luuli tätä yhdeksi kiusaamisen syyksi. Jenni uskoi näin itse aiheuttavan kiusaamisen.

Terveydenhoitajan soittaessa kotiin, tämä rohkaisi Jennin äitiä ottamaan myös yhteyttä terveydenhoitajaan. Jennin äiti ja terveydenhoitaja kävivät hyviä keskusteluja keskenään ja vaihtoivat mielipiteitä. Terveydenhoitaja tuli käymään kotona. Hän oli huomannut Jennissä merkkejä masennuksesta. Vanhemmat ja terveydenhoitaja tulivat siihen tulokseen, että kiusaaminen olisi pitänyt saada loppumaan jo ala-asteella.

Kiusaamiseen yläasteella olisi ehkä auttanut se, että Jennin äiti olisi soittanut opettajille ja rehtorille ja kertonut terveydenhoitajankin tietävän asiasta. Terveydenhoitaja olisi voinut myös olla vähän jäməkampi, hän pyysi tosin kaksi tyttöä luokseen puhutteluun, hän neuvoi tyttöjä pyytämään anteeksi kiusaamistaan. Tytöt pyysivät anteeksi Jenniltä, he eivät tämän jälkeen suoranaisesti enää kiusanneet itse. Nähdessään Jenniä kiusattavan he nauroivat mukana ja olivat ns. hiljaisia hyväksyjiä.

Vanhemmilla olisi ollut minun mielestäni velvollisuus puuttua enemmän kiusaamiseen. Vanhempien olisi pitänyt kertoa esimerkiksi rehtorille. Tosin Jenninkin olisi puolestaan pitänyt kertoa vanhemmilleen heti eikä peitellä sitä, sama koskee myös ala-astetta. Yläasteen yhdeksännellä luokalla koulussa oli koulupsykologin vastaanottoja, joka oli tullut vasta taloon. Vanhempien olisi kannattanut neuvotella rehtorin kanssa semmoisesta tapaamisesta, jossa olisi ollut rehtori, Jennin vanhemmat, opettajat tai ainakin luokanvalvoja, joka edustaa opettajia. Siellä olisi ollut hyvä olla terveydenhoitaja ja psykologi. Jatkossa, jos kiusaamista ei olisi saatu loppumaan, niin olisi ollut ehkä hyvä olla pääkiusaajien vanhemmat. Jos kiusaaminen olisi vielä tämän jälkeen jatkunut, niin tapaamiseen pääkiusaajat ja Jenni. Ehkä nämä tapaamiset olisivat saaneet enemmän sovintoa aikaan. Yksi keino olisi ollut, jota olisi voinut ainakin kokeilla, vaikuttaa niihin oppilaisiin, jotka eivät Jenniä suoranaisesti kiusanneet. Jos nämä olisivat uskaltaneet käydä Jennin puolelle, niin kiusaajien valta olisi vähentynyt. Ja ne oppilaat, jotka kiusaajia olivat kannustaneet olisivat jääneet vähemmistöksi.

(Salmivalli, Christina. Koulukiusaamiseen puuttuminen. WS Bookwell Oy 2003.

S.93)

Näin vähitellen kiusaaminen olisi saatu vähenemään tai jopa loppumaan. Tämä olisi voinut vaikuttaa niin ettei kiusaaminen olisi siirtynyt lukioaikaan. Sillä lukion alkaessa Jenniä kiusattiin taas. Lukioajan kiusaaminen olisi saatu estettyä sillä, rehtori olisi ilmoittanut napakasti, lukio on jo aikuiskoulutusta, jossa kiusaamista ei enää hyväksytä. Lukio on myös vapaaehtoinen, joten jos ei noudata sääntöjä, voi lähteä pois ja etsiä opiskelupaikan muualta.

2.2.3 Lukioaika

Lukio alkoi rehtorin alkupuheella. Hän toivotti uudet ja entiset koulun oppilaat tervetulleeksi lukioon. Jenni toivoi mielessään rehtorin olevan napakampi ja ilmoittavan, että lukio on jo aikuiskoulutusta, jossa kiusaamista ei hyväksytä. Lukiossa pitää myös noudattaa lukioon kuuluvia sääntöjä. Lukio on myös vapaaehtoinen, joten jos ei noudata sääntöjä, voi lähteä pois ja etsiä opiskelupaikan muualta. Jenni toivoi myös sitä mainintaa, lukiossa voi käyttää määräaikaista erottamista huonosta käytöksestä ja sääntöjen rikkomisesta.

Haastatellessani Jenniä huomasin lukiolaisten olleen jo sen verran aikuisia, he olisivat arvanneet, mitä määräaikainen erottaminen käytännössä tarkoittaa. Kuukaudenkin erottaminen koulusta tietää opetuksesta jälkeen jäämistä jo niin paljon, jotta saadakseen toiset opetuksessa kiinni on kovasti ponnisteltava. Rehtorin näin alkupuheessa toimiessaan, Jenni olisi ehkä säästynyt lukioajan kiusaamiselta. Tekiköhän Jenni siinä väärin, kun kaupunkilaispoika ihastui häneen, ettei hän heti näyttänyt pojalle, ettei ole kiinnostunut pojasta? Jenni olisi voinut käytöksellään tuoda esiin opiskelun olevan hänelle tärkeintä. Näin entisetkin ihailijat olisivat jättäneet Jennin rauhaan. tyttökkään eivät ehkä olisi tulleet niin kateellisiksi, eivätkä olisi puhuneet Jennistä perättömiä asioita. Perättömien tietojen kertominen ja levittäminen ja häpäisevien asioiden esille tuominen on rangaistava teko. Lukio-opettajien olisi pitänyt myös olla jämäkämpiä määrätessä ryhmätöitä tehdessä ryhmiä ja paritöissä pareja.

Opettaja ei saisi antaa valtaa opiskelijoille valita itse pareja, etenkin jos jotakuta jo kiusataan. Opettajan pitäisi ns. viheltää ”peli poikki” huomattaessaan töiden arvostelun menevän liian pitkälle ja pikkumaisuuteen.

Tämän parityön jälkeen, jonka opiskelijat arvostelivat virheitä etsimällä etsien, vaikka työ oli luokan parhaimpia, Jenni masentui. Terveystenhoitaja oli huomannut Jennissä pientä masennusta jo yläasteella. Terveystenhoitaja oli pyytänyt Jenniä tulemaan puhumaan, jos Jenni tunsu tarvitsevansa keskusteluapua. Hän meni terveystenhoitajan vastaanotolle ja kertoi kaikki hänen mieltään painavat asiat. Tekikö Jenni tässä ehkä väärin? Häntä itseään helpotti kovasti saatuaan purettua häntä painavat asiat. Jenni opiskeli tämän jälkeen vielä innokkaammin, toisaalta kiusaaminen lisääntyi, koska terveystenhoitaja pyysi puheilleen ne oppilaat, jotka riitelivät Jennin ja Markun historian tehtävästä, toimiko terveystenhoitaja tässä oikein? Olisiko terveystenhoitajan ensin pitänyt neuvotella koulun psykologin kanssa?

Vanhojen tanssien alkaessa tanssin opettaja olisi voinut tukea Jenniä. Hän olisi voinut itse määrätä parit vaikka aakkosjärjestyksessä, eikä antaa opiskelijoiden itse valita pareja. Näin ei olisi niin kiinnittänyt huomiota, kun joku toinen tyttö olisi jäänyt ilman poikaparia. Tyttö, jota oli muutenkin kiusattu paljon eli Jenni, tunsu suurta noloutta jäädessään ilman paria. Opiskelijoiden vielä katsellessa huvittuneina. Jennin tanssiessa miesliikunnanopettajan kanssa, koska poikia oli vähemmän kuin tyttöjä. Vielä huvittavampia oli tunnit, jolloin opettaja ei päässyt tunnille ja Jenni joutui harjoittelemaan yksin. Vaikka Jenni sisukkaasti oppi kaikki tanssit, koska hän oli päättänyt nauttia vanhojentanssipäivästä. Liekö tämäkin tapahtuma lisännyt kiusaamista? Opettaja olisi tosiaankin itse voinut määrätä parit, koska tästäkin tanssikurssista sai yhden kurssin. Silloin lukiossa vaadittiin 75-kurssia ja pienissä lukioissa on joillakin vaikeuksia saada kokoon 75-kurssia.

Ylioppilaspäivänä Jenni oli onnellinen. Jenni sanoi minulle, että ”olihan hän saavuttanut kiusaamisesta huolimatta päämääränsä.” Itsekseni minä ajattelin,

kun Jenni oli kertonut voitonriemuntunteestaan, jos kiusaaminen olikin hänen opiskelujensa estämistä ja muut halusivat hänen lopettavan opiskelun, Niin hän oli päässyt näyttämään, hänhän oli yhdessä opiskeluvaiheessaan hampaita yhtyeenpurren todennut ”minä vielä näytän”. Jenni kertoi tuntevansa ylioppilaspäivän jälkeen saavansa kunnioitusta, entisiltä koulutovereiltaan ja heidän vanhemmiltaan.

2.2.4 Urheilutunnit

Urheilutunneilla lukiossa opettaja oli ehkä liian välinpitämätön. Hänen olisi pitänyt puuttua asiaan, kun Jenniä ei otettu kunnolla mukaan ryhmäpeleihin. Esimerkkinä pallopelit. Opettajalla olisi ollut velvollisuus vaatia kaikille oppilaille samat oikeudet. Opettajan olisi pitänyt vaatia syöttämään Jennille pallopelejä pelatessa. Opettajan olisi pitänyt neuvotella rehtorin kanssa, jolla on koulusta suurin vastuu, silloin kun tunneille ei tullut Jennin lisäksi kuin kolme tyttöä ja opettaja peruutti liikuntatunnin, hän näin ikään kuin antoi ryhmälle periksi. Mielestäni tytöt olisivat voineet mennä lenkille kiertämään määrätyn matkan. Olihan joskus muutenkin tällaista ulkoliikuntaa, johon osallistui myös itse opettajakin joskus. Lopuille oppilaille olisi voinut antaa lintsamisesta rangaistuksen tai toinen vaihtoehto olisi ollut toteamalla lintsajien liikuntanumeroiden laskevan, jos moinen käytös vielä jatkuu. Eihän miltään muiltakaan tunneilta olisi voinut jäädä vain pois lähes koko ryhmä. Ehkä tämän jälkeen liikuntatunnit olisivat sujuneet paremmin.

3. KOULUTERVEYDENHOITAJAN HAASTATTELU

Haastattelin kouluterveydenhoitajaa, hän on ollut ensin ala-asteen kouluterveydenhoitaja. Myöhemmin hän on ollut yläaste-lukion terveydenhoitaja. Tänä vuonna hän ei ole enää kouluterveydenhoitaja vaan on terveyskeskuksessa lasten neuvolanpuolella terveydenhoitajana. Kunnassa, jossa hän on töissä on asukkaita noin 3 500, joka sijaitsee lähellä Helsinkiä. Hän ei halunnut antaa oikeaa nimeään, joten kutsun häntä Pirkko Toivoseksi.

Haastattelin häntä koulukiusaamisesta, josta hänellä on laaja kokemus 20-vuoden ajalta. Ala-aste kiusaaminen on hänen mielestään lievempää kuin yläaste ja lukio kiusaaminen. Toisaalta ala-asteelta alkanut kiusaaminen voi johtaa joissakin tapauksissa yläaste ja lukio kiusaamiseen. Olisikin tärkeää saada kiusaaminen loppumaan jo ala-asteella.

Kysyessäni häneltä, mitä kiusaaminen on, hän vastasi: ”johonkin henkilöön kohdistuvaa, toistuvaa, piinaavaa, suunniteltua psyykkistä tai fyysistä kiusantekoa.” ”Lähelle kymmenen vuotta on ollut kännykkäkiusaamista, nykyään on vielä yleistynyt tekstiviesti ja nettikiusaaminen.” Pirkko Toivonen sanoi, ”se voi alkaa todella pienillä asioilla naljailulla, nimitellään esimerkiksi tyhmäksi ja pahan puhumisella, myöhemmin voi johtaa perättömien puheiden levittämiseen.” ”Ei oteta ryhmään kaveriporukassa, eikä myöhemmin ryhmätöitä tehtäessä.” Kysyin terveydenhoitajalta, miten uhrin valitaan joukosta? Hän vastasi, että ”ulkonäkö voi ärsyttää ja ulkoinen olemus vaatteineen päivineen.” ”Voi myös ärsyttää hiljainen, ujo, toisaalta myös liian temperamenttinen oppilas.” ”Joko hyvä tai huono oppilas ärsyttää myös.” ”Lasten vanhemmat voi ärsyttää.” ”Pienellä paikkakunnalla vanhempien sosiaalinen asema, rikas tai köyhä.”

Vanhempien ammatti etenkin, jos on poikkeava muiden lasten vanhempien ammasteista. Näitä voi olla taksikuskit, terveydenhoitajat, etenkin kouluterveydenhoitajat ja on myös yleistä, että opettajien lapset tulevat kiusatuiksi. Työttömien ja muiden köyhien lapset. Tästä voisi päätellä, että yhtenä tekijänä kiusaamisessa on mukana kateus tai halveksunta. Kiusaajan paras kaveri voi myös kiusata.

Terveydenhoitaja sanoi; ”olen joutunut työssäni sovitteluun kiusaamistapauksia todella paljon.” ”Silloin ei näin pienessä kunnassa ollut koulukuraattoria.” ”Jouduin sovitteluun alakoululla sekä ollessani yläaste ja lukio terveydenhoitajana.” ”Sovitellessani oli ensin kiusattu oppilas, terveydenhoitaja ja opettaja.” ”Myöhemmin mukaan tuli myös kiusaajat, jos

edellisellä neuvottelulla ei päästy tulokseen.” Kysyin häneltä, onko sovittelulla saatu tuloksia aikaan. Terveystenhoitaja Pirkko Toivonen vastasi: ”kyllä minun mielestäni.” ”Usein kiusaamistapaukset vaativat monta kertaa neuvottelutilanteita, myös sellaisia, joihin otettiin vanhemmat mukaan, joissakin tapauksissa kiusaajien vanhemmat ovat olleet myös mukana.” ”Oli myös tapauksia, joissa oli luokanvalvoja ja rehtori mukana.” ”Jälkiseuranta on tärkeää, jossa koulun henkilökunta miettii useamman kerran tilanteita ja tapauksia, sama konsepti ei sovi kaikkien tapausten kanssa.” Hän kertoi, että hänenkin lastaan on kiusattu. ”Aloitin asian selvittelyn soittamalla kiusaajan kotiin.”

”Christiina Salmivallin oppeja olen käyttänyt hyväksi niin sovitellessani kiusaamistapauksia kuin puhuessani koulutunneillani.” ”Dosentti Salmivalli on tutkinut koulukiusaamista vuosikymmenen ajan ja tiedän hänen kirjoittamia kirjojaan ainakin kaksi.” ”Hän on johtanut myös laajaa koulukiusaamistutkimusta.”

Kysymykseeni; miten pahoja kiusaamistapauksia ja tilanteita urallanne on ollut, hän vastasi, ”koulumatkalla on kytätty kiusattua.” ” Kiusatun saapuessa kohdalle on tartuttu ”ryysyihin kiinni.” ” Uhkaillaan ja tuodaan ilmi, ettei kelpaa kaveriksi.” ” Piinataan systemaattisesti.” ” Itse kohde on paras kertomaan, mikä tuntuu pahalta kiusamiselta.” ”On myös puolensa pitäviä oppilaita, tulee mieleen eräs tyttö ala-asteelta, tyttö kertoi minulle; ”yksi poika meinasi kiusata ja lyödä minua.” ”Minä nopeasti löin poikaa selkään ja sanoin tuohuksissani; minua et kiusaa.” ”Kiusaaminen loppui siihen.” Tiedustelin kertovatko oppilaat terveydenhoitajalle kiusaamisestaan? Kenelle he kertovat teidän mielestänne ensimmäisenä? ”Kyllä minullekin kerrottiin.” ”Jotkut oppilaat kantelivat toisistaan.” ”Sain myös nimettömiä kirjelappuja, jossa asia kerrottiin.” ”Pääasia on asian julki tuleminen tavalla tai toisella”. ”Jos kiusaamisesta ei saa tietää, niin siihen ei voi eikä tiedä puuttua.”

Kysymykseeni; miten terveydenhoitaja voi ennalta ehkäistä kiusaamista? Hän

sanoi, ”pitää olla hyvä suhde oppilaan kanssa”. ”Kykenee tukemaan nuoria heidän kasvussaan.” ”Pitää pystyä luottamaan itseensä ja hankkia lisää koko ajan tietoa.” ”Hyvä terveys, sosiaalinen terveys, psyykkinen terveys.” ”Pitää tukea lasta ja nuorta ystävyysuhteen luomisessa.” ”Jokaisella pitäisi olla edes yksi ystävä.” ”Opettajat voivat myös tukea ystävyysuhteen luomisessa.” ”Tämä kaikki on ”kasvatuksellinen asia”.”

Kysyin; oletteko käyttänyt terveystiedon tunteja hyväksi kiusaamisen ennalta ehkäisyssä. Terveystiedon ohjaaja kertoi: ”kyllä olen.” ”Täällä olen puhunut, ettei ketään saa kiusata ja mikään asia ei oikeuta kiusaamiseen.” ”Tunneillani olen käyttänyt hyväksi Christiina Salmivallin oppeja.” ”Olen tuntejani valmistellessani lukenut paljon hänen kirjojaan.”

Kysymykseeni, miten terveystiedon ohjaaja saa tietää sellaisesta kiusaamisesta, jossa kiusattu ei kerro opettajalle, eikä terveystiedon ohjaajalle. Hän ei haluaisi myöskään muiden oppilaiden tietävän. Pirkko Toivonen vastasi; ”minulla on ollut kyselylomakkeita.” ”Millaisia vastauksia niistä saa riippuu paljon siitä, jos oppilas vastaa rehellisesti, keskustelu kanssani voi ”poikia” tästä.” ”Kokemuksellani olen oppinut lukemaan myös rivien välistä vastauksia, jolloin voi varovaisesti aloittaa keskustelun koulukiusaamisesta.” ”Murrosikä on etenkin todella iso asia, kun ei ole aikuinen eikä lapsi.” ”Hormonit jylläävät sekä heittelevät laidasta toiseen.” ”Keskustellessani murrosikäisen kanssa pitää olla rauhallinen, luoda turvallinen, luotettava ilmapiiri ja varovaisesti edetä asiassa.”

Halusin vielä tietää, mitä keinoja terveystiedon ohjaajalla on saada tietoonsa, tapahtuuko luokissa kiusaamista tai oppilaiden keskuudessa ja miten hän voi auttaa kiusattuja ja saada kiusaaminen loppumaan? Hän koki terveystiedon tunneilla oppilaiden pitävän häntä vierailijana. Hänen tuntinsa olivat oppilaille vaihtelua tavallisiin koulutunteihin. Terveystiedon ohjaajan tunteja on kuitenkin kouluissa niin vähän. Oppilaat kuuntelevat kiinnostuneena, mitä asiaa

terveydenhoitajalla on nyt. Hänen tunneilla ei näy kiusaamista. ”Joskus yksilöön kohdistuvaa voi nähdä”. ”Kiusaamista kun on olemassa monenlaista myös ryhmäkiusaamista”. Tätä ei hänen tunneillaan näy. ”Kaveruksia voidaan myös kiusata,” tätäkään ei terveystiedon tunneilla näy. Syyt kiusaamiseen voivat olla monenlaisia esim. ”tietooni on tullut kahden tytön (kaveruksien) rankka kiusaaminen.” ”Tässä tapauksessa kävi ilmi; tyttöjä epäiltiin lesboiksi, joka oli vielä noin 6-vuotta sitten pienellä paikkakunnalla ihmeasia.”

”Tunneillani ei näy kiusaamista ehkä myös siksi, että minä yritän luoda oppilaisiin, silloin kun he käyvät vastaanotollani tosi luottamuksellisen suhteen.” ”Tunneillani korostan muiden arvostamista, erilaisuuden hyväksymistä.” ”Jos arvostaa muita ei tarvitse kiusata.” ”Näin oli minun aikani koululla ollessani kouluterveydenhoitajana.”

4. KIUSAAMINEN ON LAISSA KIELLETTY

Turvallinen kouluympäristö ja kiusaamattomuus on osa YK:n ihmisoikeuksia ja se sisältyy Lapsen oikeuksien julistukseen. Jokaisella oppilaalla ja opiskelijalla sekä aikuisella on lain mukainen suoja kiusaamista vastaan. Oppilaiden oikeudesta turvalliseen oppimisympäristöön on säädetty perusopetuslaissa 29.§, lukiolaissa 21.§ ja ammatillisessa koulutuksessa 28.§. Koulun tulee välittää tietoa nuorille heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Perusopetuslakia on täydennetty vuonna 2003 (477/2003). Koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus huolehtia siitä, että oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön toteutuu,

Päivi Hamarus kirjassaan Koulukiusaaminen on tuonut esiin, että koululaisille olisi taattava koulunkäyntirauha, koulunkäyntiympäristön pitäisi olla turvallinen ja ei saisi esiintyä minkäänlaista väkivaltaa ja kiusaamista. Hallituksen esitys eduskunnalle koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi (HE 86/1997). Ennen

kaikkea koulutuksen järjestäjän on huolehdittava tästä turvallisesta kouluympäristöstä. Turvallinen koulunkäyntiympäristö kattaa fyysisen turvallisuuden lisäksi henkisen ja sosiaalisen turvallisuuden.

Lasten ja nuorten turvallista kouluympäristöä käsitteleviä säädöksiä on täydennetty vuonna 2003, koulutuksen järjestäjän pitää laatia myös suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä valvoa sen toteutumista.

Oppilaalla on myös omat velvollisuutensa, siitä säättää perusopetuslain 35.§. Pykälän mukaan oppilaan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyttävä asiallisesti.

Koulukiusaaminen saattaa yltää joissakin tapauksissa rikosoikeudelliselle tasolle. Oppilaiden vastuu perustuu samoihin normijärjestelmiin kuin muidenkin kouluyhteisön jäsenten vastuu. 15-vuotta täyttäneet ovat rikosoikeudellisen vastuun piirissä.. Rikoslain 21.§ sisältää henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset. Luvussa määritellään mm. pahoinpitely. Rikoslain 25, luvussa on laitton uhkaus ja pakottaminen, 24. luvussa mm. kunnianloukkaus ja yksityiselämää koskevan tiedon levittäminen sekä 35. luvussa vahingonteko. lästään huolimatta oppilaat ovat vastuussa aiheuttamistaan vahingoista vahingonkorvauslain (412/1974) mukaan.

Perättömien tietojen kertominen tai levittäminen tai toista osapuolta häpäisevien asioiden kertominen on rangaistava teko.

Opetussuunnitelman perusteiden mukaan perusopetuksen järjestäjien pitää ottaa myös huomioon tapakasvatus opetus- ja kasvatustyössä. Pitää muistaa, että lapsella on oikeus saada oikeutta. Oppilaille on annettava tukea ja ohjausta sekä muita tarpeellisia toimia koulunkäyntiin ja oppilaiden kehitykseen liittyvien sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien poistamiseksi. Kunnassa näitä tehtäviä hoitavat koulupsykologit ja koulukuraattorit. Nämä henkilöt ovat keskeisessä

osassa avustamaan kiusattua lasta ja ohjaamaan hänet myös oikeusavun piiriin. Opettajan on järjestettävä opetus siten, että se edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä.

(Hamarus, Päivi. Koulukiusaaminen. Karisto 2008. S. 19-24.)

Käytännössä kiusaamisen uhri eivätkä hänen vanhempansa lähde viemään kiusaamisasiaa oikeusavun piiriin ja nosta syytettä koulua ja kuntaa vastaan. He tietävät, että asia on monimutkainen ja aikaa vievä. Oikeusprosessin ollessa hidas kiusattu pelkää asian kuitenkin tulevan koulun tietoon ja hänen kärsimyksiensä lisääntyvän. Huonolla tuurilla asiasta voi tulla julkinen koko kylän tietäessä asiasta etenkin pienessä kunnassa. Tämä johtaa siihen, ettei kiusattu uskalla oikein liikkua missään. Koko perhettä voidaan käydä vainoamaan.

Suomessa tiedetään pari rohkeaa perhettä, jotka ovat nostaneet syytteen koulua ja kuntaa vastaan. Oikeusasteessa kunta määrättiin rahallisesti korvaamaan uhreille heidän kärsimyksiään. Tällä hetkellä en löytänyt tietoa mistään, ovatko uhrin nyt korvaukset saaneet, mutta noin pari vuotta kiusattujen uhrien oikeudenkäynnistä luotettavat sanomalehdet kirjoittivat, etteivät kiusatut uhrin eivätkä heidän vanhempansa olleet saaneet korvauksia.

4.1 Kiusaamisen vaikutukset yksilötasolla

Kukin oppilas oppii toimimaan kiusaamistilanteessa tietyllä tavalla. Mallit ovat erittäin pysyviä, niinpä esimerkiksi kiusaaja saattaa kiusata myöhemminkin eri yhteisössä opittuaan ensin mallin kiusaamisesta. Kiusattu joutuu puolestaan usein kiusatuksi muissakin yhteisöissä totuttuaan rooliin, joka hänelle on asetettu. Kiusaamista sivusta seuraavat oppivat, että epäoikeudenmukainen kohtelu on sallittua ja oikein. Jotkut sivustaseuraajat haluaisivat puuttua tilanteeseen, mutteivät uskalla. Syyllinen olo voi säilyä aikuisuuteenkin.

Kiusaaminen aiheuttaa useimmiten kiusatulle henkisiä vaurioita, kuten

masennusta ja ahdistuneisuutta, jotka näkyvät esimerkiksi sairaalajaksoina, terapiakäynteinä, sairauslomina ja peräti työkyvyttömyyseläkkeinä. Tämä tulee yhteiskunnalle kalliiksi.

Kiusaamisella on vaikutusta kiusatun ammatinvalintaan. Uhri pyrkii koulussa välttelemään aineita, joihin kiusaaja osallistuu. Tätä kautta kiusaamisella on suora yhteys kiusatun ammatinvalintaan. Toisaalta jotkut kiusatut pakenevat kiusaamista opiskeluun ja menestyvät hyvin opinnoissaan, se on heille pätemisen alue, näin he tulevat myös nähdyiksi yhteisössä.

Kiusaaminen saattaa kuitenkin vaikuttaa hyvin koulussa menestyvien kiusattujenkin ammatinvalintaan. He saattavat vältellä ammatteja, joissa joutuu olemaan paljon ihmisten kanssa tekemisissä, vaikka kiusatuilla olisikin taitoja ja edellytyksiä tähän ammattiin. Tutkimusten mukaan kiusaajat saattavat, etenkin pojat ajautua rikolliselle ja antisosiaaliselle tielle.

Kiusatun ja kiusaajan kannalta on tärkeää, että kiusaamiseen puututaan. Se on viesti myös sivustaseuraajille, että arvostamme toinen toisiamme ja haluamme jokaisella olevan ihmisarvo, jota ei kiusaamisella riistetä.

(Hamarus, Päivi. Koulukiusaaminen. Karisto 2008. S.78-80)

4.2 Kiusaamisen vaikutukset yhteisöllisellä tasolla

Kiusaamisen syyksi nimettyä asiaa vältellään luokkayhteisössä. Jos jotakin oppilasta kiusataan esimerkiksi lihavuuden takia, muut pyrkivät välttämään tätä ominaisuutta. Jos taas jotakin oppilasta kiusataan hyvän koulumenestyksen vuoksi, muut oppilaat eivät viittaa tunneilla ja tekevät kaikkensa, jotta koulumenestys ei näkyisi päällepäin.

On vaikea oppia yhteisössä, jossa on syystä tai toisesta pelokas ilmapiiri. Myös luovuus ja ilmaisu tukahtuvat tällaisessa ilmapiirissä. Syntyy poissaoloja, jolloin osa oppilaista jää jälkeen opetuksesta. Oppilaat saattavat pohjimmiltaan toivoa

kiusaamisen loppuvan, yhteisössä on pelkoa, jokainen pelkää joutuvansa kiusatuksi. Oppilaat toivovat aikuisen puuttuvan kiusaamiseen. Toisaalta kiusaamisesta ei saa kertoa kenellekään, jos joku kertoo kiusaamisesta esimerkiksi opettajalle, muut oppilaat eristävät hänet ryhmästä.

Kiusaamistilanteiden käsitteleminen tai käsittelemättä jättäminen muovaa oppilaiden käsitystä oikeasta ja väärästä. Tilannetta selvittävän aikuisen on otettava huomioon monia asioita. Hänen on kuunneltava sekä kiusattua että kiusaajaa, eikä hänellä saa olla ennakoasenteita. Pitää myös muistaa, että kiusaamisen syyksi nimetty asia ei välttämättä olekaan oikea kiusaamisen syy. Vastuun siirtäminen on yleistä toiselle.

Kiusattavasta yhteisöstä saa sen kuvan, että se on yhteisöllinen ja samaa mieltä oleva, mutta kun tarkastelee lähemmin, huomaa eheyden perustuvan jonkun eristämiseksi. Yhteisöä pitää koossa todellisuudessa pelko kiusaamisesta ja samanlaisuuden ylläpitäminen. Ei ole hyvä, jos yhteisöllisyys perustuu pelolle ja vallan väärinkäyttämiseksi. (Hamarus, Päivi. Koulukiusaaminen. Karisto 2008, S. 75-78.)

5. LOPPUUKO KIUSAAMINEN ITSESTÄÄN JA ONKO KIUSATUN LÄHTEMINEN RATKAISU?

Kiusatun rooli on hyvin pysyvä ja joillakin lapsilla kiusaaminen loppuu vasta oppivelvollisuuden jälkeen tai saattaa siirtyä aikuiskoulutukseen. Kiusaamisen jatkuminen on todennäköisempää kuin sen loppuminen itsestään. On kuitenkin olemassa tilanteita, jolloin kiusaaminen saattaa loppua itsestään, Esimerkiksi kesäloman jälkeen uuden lukuvuoden alkaessa, kiusatussa on saattanut tapahtua positiivisia muutoksia tai hän on kokenut jotain uutta, jonka takia kehittynyt vahvuus ja itsetunto välittyy muillekin oppilaille.

Kiusattujen keinot selvitä kiusaamisesta kehittyvät iän myötä. Nuoremmat lapset saattavat itkeä kiusaamistilanteissa, myöhemmin iän karttuessa kiusattu

saattaa jättää kiusaajan huomiotta. Tämä keino puree tutkimusten mukaan paremmin kuin se, että näyttää kiusaajille välittävänsä kiusaamisesta. Kiusaaminen on saatava loppumaan puuttumalla siihen, sillä pitkään jatkunut kiusaaminen on uhka lapsen myöhemmälle kehitykselle.

Uhrin lähteminen esimerkiksi toiseen kouluun ei ole ratkaisu. Uhrin oma olo voi helpottua uuden oppimisympäristön myötä, siellä ei välttämättä kiusata. Toisaalta pettymys on suuri, jos uudessa koulussakin kiusataan. Kiusatun lähtiessä uuteen kouluun, kiusaajat etsivät usein uuden uhrin. Kiusaamistilanteet pitäisi mieluummin ratkaista koulurauhan takaamiseksi, ei ole oikein, että kiusatut vaihtavat vain koulua. Pahimmillaan tästä voi tulla joissakin kouluissa kierre, kiusaajat kiusaavat muita oppilaita nähtyään, että nämä vaihtavat koulua päästäkseen heistä eroon. (Harjunkoski Reino ja Harjunkoski Sirpa-Maija. Kiusanhenki lapsen kengissä. WSOY 1994. S.30-31. Ja Salmivalli, Christina. Koulukiusaamiseen puuttuminen WS Bookwell Oy 2003. S. 23)

5.1 Tyttöjen ja poikien ero kiusatessa

Tutkimusten mukaan pojilla on suurempi taipumus kiusaamiseen kuin tytöillä. Pojat kiusaavat suoraan, he hyökkäävät suoraan kiusatun kimppuun. Tytöt käyttävät puolestaan hienovaraisia ja epäsuoria keinoja. Tyttöjen kiusaaminen saattaa jatkua pitkäänkin, eikä kukaan huomaa sitä. Etenkin murrosiässä tytöt saattavat peräti nujertaa uhrin henkisellä väkivallalla.

Usein, ei aina ole niin, että tyttöjä kiusaavat sekä tytöt että pojat ja niin, että vain poikia kiusaavat pojat. Pojat kiusaavat usein fyysisesti itseään pienempää tai heikompaa poikaa. Poikien vanhetessa verbaalinen kiusaaminen lisääntyy ja fyysinen kiusaaminen vähenee.

Tyttöjenkin keskuudessa saattaa esiintyä väkivaltaista käyttäytymistä, mutta se on harvinaisempaa. Usein tyttöjen välienselvittelyssä on kyse mustasukkaisuudesta liittyen johonkin poikaan. (Harjunkoski, Reino ja Harjunkoski Sirpa-Maija. Kiusanhenki lapsen kengissä. WSOY 1994. S.25-26.)

5.2 Koulukiusaaminen viime vuosisadan aikana

Koulukiusaamista on ollut Suomessa paljon jo 1900-luvulla. Kiusaamista on ollut jonkin verran koko Suomen kouluhistorian ajan. Kiusaaminen muuttuu vuosien myötä vähän erilaiseksi. 1900-luvun alkupuolella kiusattiin niitä oppilaita, jotka eivät oppineet helposti lukemaan eikä kirjoittamaan.

Myöhemmin alettiin kiusaamaan repaleisista ja liian isoista kengistä, jotka oli ehkä lainattu vanhemmilta sisaruksilta. 1940 kiusattiin jo esimerkiksi huonoista urheiluvälineistä. 1940-luvulla syntyneet lapset joutuivat kiusatuiksi, jos heillä oli huonot sukset tai sauvat tai niitä ei ollut lainkaan. Poikia kiusattiin puutteellisista luistimista. Tyttöjä tästä ei niin kiusattu, koska monella tytöllä niitä ei edes ollut. Potkukelkoista löydettiin kiusaamisen aihe, jos niitä ei ollut ollenkaan tai ne olivat huonot. Polkupyöristä löytyi kiusaamista ei vaan polkupyörän kunnosta vaan myös siitä, jos ei oppinut helposti ajamaan sillä.

Kerron tässä nyt tarinan kirjasta (Harjunkoski Sirpa-Maija ja Harjunkoski Reino Kiusanhenki lapsen kengissä. WSOY 1994. S. 21-23.) Kiusan kohteena oli poika, joka kertoessaan kiusaamistarinaansa oli jo yli 50-vuotias. Hän joutui oppikoulun alaluokilla kiusaamisen uhriksi, vaikka hänen isänsä oli hyvässä asemassa ja kuului vielä koulun johtokuntaan, ei sekään estänyt pojan kiusaamista. Kiusaajajoukko oli luokassa, joka pani pojan palvelemaan itseään. Poika joutui koulumatkoilla kantamaan jopa kahdeksan laukkuja. Joskus häneltä vedettiin housut alas kesken kantohomman. Pojan nöyryyttäminen jatkui myös välitunnilla. Samat pojat kävivät kiusatun kimppuun koulun lähellä olevassa metsässä. Pojat vetivät häneltä housut pois ja heittivät puuhun. Poika oli puolialasti eikä voinut lähteä tunnille. Tyttöoppilas tuli apuun ja toi pojalle

alushousut puusta.

Poika oli nolo ja peitteli käsillään sukukalleuksiaan. Poika puki alushousut ylleen selkä tyttöön päin. Poika löysi pitkät housut itse. Hän juoksi kiireesti tunnille. Poika myöhästyi kuitenkin vähän tunnilta ja opettaja moitti häntä myöhästymisestä. Poikajoukko yllytti sekä pakotti häntä häiritsemään opetusta tunnilla. Häiritsemisestä poika sai jälki-istuntoa.

Mies kertoi, että luokalla kiusattiin muitakin, etenkin erästä pyöreähköä poikaa, jota luokkakaverit hakkasivat havuilla, jotta hän laihtuisi. Tyttöjä, jotka olivat kehittyneempiä ikäisekseen, esimerkiksi rinnat näkyivät jo selvästi puseron päältä, heitä kopeloitiin porukalla.

Tämä kiusattu mies, joka tätä koulutarinaa kertoi, tunsu itsensä niin nöyryytetyksi, että hänen itsetuntonsa laski koko elämän ajaksi. Mies kertoikin, ettei hän unohda näitä kokemuksia koskaan.

6. KOULUKIUSAAMISEN ENNALTA EHKÄISEVÄ TYÖ

Ennalta ehkäisevää työtä voi tehdä esimerkiksi lasten tai nuorten vanhemmat, opettajat, terveydenhoitaja ja järjestöt. Ennalta ehkäisevä työ lähtee lasten kotoonta. Lapsille on painotettava, että ketään ei saa kiusata missään olosuhteissa tai minkään syyn vuoksi. Turvalliset kasvatusolosuhteet ovat tärkeitä, lapsen pitää voida luottaa vanhempiinsa. Kodin pitää luoda lapselle turvaa. Ruumiillinen rankaisu ei ole suotavaa. Sillä tutkimusten mukaan kiusaajaksi kehittyy helposti lapsi, jonka kotona suositaan ankaraa kasvatusta ja ruumiillista kuritusta. Myös täysin laiminlyöty lapsi, jolla ei ole kotona rajoja, saattaa hakea koulussa huomiota muita oppilaita kiusaamalla. Kodin ja turvan puuttuessa lapsi hakeutuu helposti jengiin, jolta hän saa turvallisuutta ja tukea ja joka hyväksyy kiusaamisen. Aggressiivinen käyttäytyminen on valitettavan pysyvä toimintamalli, joka jatkuu aikuisuuteen asti ja siirtyy seuraavalle sukupolvelle.

Neuvolatoiminnassa voitaisiin kiinnittää lapsen fyysisen kehityksen rinnalla huomiota myös vanhempien lapsen kasvatuksen ohjaamiseen ja tukemiseen.

On todettu, että väkivallan läsnäolo esimerkiksi televisiossa on yksi syy kiusaamiselle. Vanhempien pitäisi rajoittaa näiden ohjelmien katsomista ja selittää, ettei oikeassa elämässä ole hyväksyttävää käyttäytyä väkivaltaisesti, eikä väkivallassa ole mitään ihailtavaa.

Perheet viettävät nykyään liian vähän aikaa keskenään, kaikilla on omat harrastuksensa, jotka vievät aikaa. Tällöin on vaarana, että kasvatuksesta kuuluva vastuu siirtyy pois perheiltä. Vanhempien ja opettajien pitäisi korostaa lapsille enemmän kiusaamisen olevan rikos josta voi joutua vastuuseen.

Vanhemmilla on hyvä olla aito kiinnostus lapseen ja hänen koulunkäyntiinsä. Tutkimusten mukaan kiusaajien vanhemmat eivät ole yhtä kiinnostuneita lastensa koulunkäynnistä kuin ne vanhemmat, joiden lapset eivät kiusaa. Vanhempien olisi hyvä keskustella lastensa koulunkäynnistä lapsiensa kanssa päivittäin. Murrosikäisen lapsen kohdalla urkkimista pitää kuitenkin välttää. Avoin vuorovaikutus ja keskinäinen luottamus on erityisen tärkeää, jotta mahdollinen kiusaamisongelma nousisi esiin. Vanhemmat eivät saa olla välinpitämättömiä, muuten lapsi saattaa kokea kiusaamisen hyväksyttävänä.

Monet vanhemmat unohtavat tarkastella koulun toiminnan sisältöä, lasten koulumenestyksen lisäksi. Koulu on sosiaalisen kasvun ympäristö, jossa lapsi oppii toimimaan ryhmissä ja ottamaan muut oppilastoverit huomioon.

Opettajan tehtävä on opettaa lapsia ottamaan ryhmästä vastuuta kukin vuorollaan. Jokaisen on saatava ryhmässä riittävän vastuullisia tehtäviä, myös kiusatun. Opettaja ei saa hyväksyä, että luokassa jotkut oppilaat nousevat valta-asemaan alistamalla muita. Myös kiusattujen, heikompien oppilaiden olisi saatava riittävän vastuullisia tehtäviä, jotta heidän itsetuntonsa ja asemansa

kehittyisi ryhmässä. Hyvä itsetunto, jota voi luoda lapseen esimerkiksi vanhemmat ja opettaja estää kiusaamista.

Koululuokan ilmapiiri voi olla kiusaamista laukaiseva tai ehkäisevä. Opettajan pitäisi aistia luokan ilmapiiri sillä hänellä on suuri merkitys luokassa olevan ilmapiirin kehittymiselle. Opettajan tulee huolehtia, että kaikki pääsevät ryhmiin, opettaja on oppilaiden tasapainottaja. Opetussuunnitelman perusteissa on aihekokonaisuuksia, joiden tarkoitus on ennalta ehkäistä kiusaamista. Aiheet liittyvät esimerkiksi kodin ja koulun yhteistyöhön tai terveen itsetunnon tukemiseen. Opettajien ei pitäisi antaa oppilaiden valita itse ryhmiä, etenkin semmoisessa luokassa, jossa jo kiusaamista esiintyy. Opettajalla on monta keinoa valita ryhmiä, esimerkiksi nimien aakkosjärjestys tai istuinjärjestys jne. Pääasia on, ettei valtaa anneta oppilaille. (Harjunkoski Reino ja Harjunkoski Sirpa-Maija. Kiusanhenki lapsen kengissä. WSOY 1994. S. 45-47.)

Tukioppilastoiminta on yksi hyvä keino ehkäistä koulukiusaamista. Mannerheimin Lastensuojeluliitto on aloittanut oman tukioppilastoimintansa vuonna 1972. Nykyisin Mannerheimin Lastensuojeluliitolla on tukioppilastoimintaa useimmissa kouluissa. Tukioppilaat ovat 8.-9. luokkien tavallisia, vapaaehtoisia oppilaita, jotka haluavat auttaa muita oppilaita, ja muutenkin toimia kouluyhteisön hyväksi. Tukioppilaat saavat toimintaansa koulutuksen ja tukioppilaista vastaa koulussa aikuinen ohjaaja. Tukioppilaat koulutetaan auttamaan nuorempia oppilaita ja olemaan heidän tukenaan. Tavoitteena tukioppilastoiminnassa on edistää hyviä toverisuhteita, yhteisvastuuta, kouluviihtyvyyttä sekä luoda turvallista ja kannustavaa ilmapiiriä kouluissa.

Tukioppilastoiminta ehkäisee koulukiusaamista edistämällä suvaitsevaisuutta, toiminta luo me-henkeä kouluissa ja edesauttaa hyväksyvän ja myönteisen ilmapiirin syntymistä kouluissa. Tukioppilas sovittelee ristiriitatilanteita ja auttaa syrjäytyneitä, jotka on suljettu pois ryhmistä, yrittää estää poikkeavaksi oppilaaksi joutumista, joka usein johtaa kiusaamiseen. Tukioppilaat ovat paljon

yhteydessä opettajiin ja neuvottelevat heidän kanssaan. Kun on huomattu kiusaamista koulussa tukioppilaat voivat itse toimia luonnollisena kiusatun puolustajana, tämä yleensä kuuluukin tukioppilaan toimenkuvaan. Näin he näyttävät esimerkkiä toisillekin oppilaille.

1.-6.-luokilla on lisäksi kummioppilastoimintaa. Tukioppilaat toimivat myös kummeina. Kummitoiminta tarkoittaa nuorempien koululaisten auttamista, esimerkiksi luotettavilla kahdenkeskisillä keskusteluilla. Kummitoimintaan kuuluu myös nuoremmille oppilaille oppituntien pitäminen, näin he voivat saada aikaan ryhmäytymistä. Mielenkiintoa tähän ryhmäytymiseen voi myös herättää toiminnalliset tutustumisleikit. Toki kummeina voi toimia muutkin vapaaehtoiset oppilaat, ettei välttämättä tarvitse olla tukioppilastoiminnassa mukana. Lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa on vastaavasti tutortoimintaa. (<http://www.mll.fi/kasvattajille/tukioppilastoiminta/> Viitattu 1.9.2009.)

Suomen Punainen Risti aloitti vertaissovittelukokeilun vuonna 2000 Helsingin kouluissa. Nykyisin sitä on jo muuallakin Suomessa Vertaissovittelua pitää yllä puolueeton kansalaisjärjestö Suomen sovittelufoorumi ry. He järjestävät myös sovittelukoulutusta. Sovittelu perustuu vapaaehtoisuuteen, jossa oppilaat (sovittelijat) ja heidän opettajansa käynnistävät koulussa vertaissovittelutoiminnan. Sovittelijoina toimivat oppilaat auttavat osapuolia, esimerkiksi kiusaamistilanteissa löytämään itse ratkaisun erimielisyyksiin ja riitoihin. Vertaissovittelumenetelmällä on päästy sopuun, esimerkiksi haukkumista, nimittelyä, perättömien juurujen levittämistä, tönimistä ja toisen tavaroiden rikkomista koskevissa asioissa. (Hamarus, Päivi. Koulukiusaaminen. Karisto 2008. S. 122.)

Mannerheimin Lastensuojeluliitolla on tukioppilastoiminnan lisäksi muutakin koulukiusaamista ennalta ehkäisevää toimintaa kuten iltapäiväkerhoja ja harrastuskerhoja.

Lapset tulevat koulun jälkeen iltapäiväkerhoon, jossa luetaan satuja, leikitään,

pelataan pelejä, piirretään, lauletaan, syödään välipalaa, jotkut haluavat tehdä kerhossa koulun kotitehtäviä, kerhossa on myös vapaata toimintaa.

Mannerheimin Lastensuojeluliitolla on ollut erilaista kerhotoimintaa jo yli 80 vuotta. Kerhoissa lapset oppivat erilaisia taitoja. Ryhmässä toimitaan toisten lasten kanssa. Kerhossa saa myös kavereita.

Kerhot ovat syntyneet yleensä jonkun lapsen tai vanhemman aloitteesta. Mannerheimin Lastensuojeluliitto järjestää lasten sekä vanhempien yhteisiä kerhoja, Mannerheimin Lastensuojeluliiton kerhoja ovat mm. musiikki-, liikunta- ja taidekerhot. Kerhoja on vielä lisää, esimerkiksi kokkikerho, luontokerho, lapsikuoro jne.

Kerhoja järjestetään mm. kunnan ylläpitämissä tiloissa, päiväkodeissa, seurakunnan tiloissa, nuorisotaloilla ja Mannerheimin perhekeskuksen tai perhekahvilan tiloissa. (<http://www.mll.fi/perheille/harrastuskerhot/> Viitattu 1.9.2009.)

7. LOPUKSI

Kiusaaminen ei ole mikään yksinkertainen asia. Kiusattu luulee usein, että hänessä itsessään on syytä, kun häntä kiusataan. Useinkaan näin ei ole. Tietenkin kiusattu voi olla esimerkiksi muiden mielestä liian hiljainen, mutta pohjimmiltaan on kyse erilaisuudesta, jota on vaikea hyväksyä.

Tutkiessani aihetta olen tehnyt sellaisen havainnon, kiusatuksi tuleminen on sattumastakin kiinni, joskus kiusaamisen syyksi riittää se, että on väärässä paikassa väärään aikaan. Kiusaajat ovat toki saattaneet juuri pohtia, ketä kiusattaisiin ja miten saataisiin ohjelmaa tylsään kouluelämään.

Ennalta ehkäisevä työ pitäisi alkaa kotoa (kasvatuksellinen asia), lasten neuvoloista, päiväkodeista, kouluista, ehkä pitäisi jo opettajia kouluttaessa

ottaa huomioon, antamalla neuvoja selviytyä, jos huomaa kiusaamista ja ennalta ehkäistä sitä luomalla hyvää opiskeluympäristöä. Hyvä luokan henki ja viihtyvyys koulussa auttaa kaikkia osapuolia, opettajia ja oppilaita. Jos luokkayhteisö on rauhallinen, turvallinen ja viihtyisä, oppilaat oppivat paremmin ja siellä on mielekästä työskennellä.

Lähteet

Harjunkoski, Reino & Harjunkoski, Sirpa-Maija 1994. Kiusanhenki lapsen kengissä. Juva: WSOY.

Hamarus, Päivi 2008. Koulukiusaaminen. Hämeenlinna: Karisto.

Kullberg-Piilola, Tarja & Peltonen, Anne 2000. Tunnemuksu. Jyväskylä: Gummerus.

Jarasto, Pirkko & Sinervo, Nina 1998. Kouluikäisen lapsen maailma. Jyväskylä: Gummerus.

Saarikoski, Helena 2006. Kateus, juoru, kiusaaminen. Jyväskylä: Gummerus.

Salmivalli, Christina 2003. Koulukiusaamiseen puuttuminen. Juva: WS Bookwell Oy.

Saloviita, Timo 2009. Ryhmätyön rajattomat mahdollisuudet. Teoksessa Saloviita, Timo (toim.) Meidän koulu. Juva: WS Bookwell Oy.

<http://www.mll.fi/kasvattajille/tukioppilastoiminta/> . Viitattu 1.9.2009.

<http://www.mll.fi/perheille/harrastuskerhot/>. Viitattu 1.9.2009.